

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Andra kammaren.

Nr 37.

Tisdagen den 20 maj.

Kl. 8 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 13 och den 14 innevarande maj.

§ 2.

Herr statsrådet *Stridsberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 228, angående anslag till reparationer å statens fastighet i Leningrad.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till behandling av lagutskott propositionen, nr 224, med förslag till lag om viss panträtt i spannmål;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 225, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker m. m.; och

nr 226, med förslag till viss ändring i postavgiften vid postabonnemang å tidning; samt

till statsutskottet propositionen, nr 227, angående åtgärder för färdigställande av vissa påbörjade arbeten för telegrafverket samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning för bekämpande av arbetslösheten.

§ 4.

Härefter föredrogos men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 28 samt statsutskottets utlåtanden nr 3 och 88—91.

§ 5.

Statsutskottets nu föredragna memorial, nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 4 av tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för kommerskollegii upplysningssektion lades till handlingarna.

§ 6.

Vidare föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bankoutskottets utlåtanden nr 50—56, första lagutskottets utlåtanden nr 37 och 38, jordbruksutskottets utlä-

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 37.

tanden nr 46—53, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 10.

§ 7.

Ordet lämnades härpå till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens plenum först uppföres statsutskottets utlåtande, nr 3, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet; därefter konstitutionsutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen jämte tre motioner angående ändringar i samma lag, samt därefter utlåtandena i den ordning de förekomma på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Till bordläggning anmälde:

bevillningsutskottets memorial, nr 45, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 1) i utskottets betänkande nr 38, avgivet i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående införande av tull å vissa frövaror m. m. ävensom en i ämnet väckt motion, dels ock väckta motioner angående importavgifter å vissa fröslag; och

särskilda utskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 20 angående försvarsväsendets ordnande och nr 21 med förslag till värnpliktslag, ävensom i anledning av de inom riksdagens kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8,20 e. m.

In fidem.
Per Cronvall.

Onsdagen den 21 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 228, angående anslag till reparationer å statens fastighet i Leningrad.

§ 2.

Vidare föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 45, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 1) i utskottets betänkande nr 38, avgivet i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående införande av tull å vissa frövaror m. m. ävensom en i ämnet väckt motion, dels ock väckta motioner angående importavgifter å vissa fröslag; och blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 3.

Särskilda utskottets härfå föredragna utlåtande nr 2 bordlades åter.

§ 4.

Till avgörande företogs nu statsutskottets utlåtande, nr 3, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att förevarande statsutskottsutlåtande nr 3 måtte föredragas punktvis, med uppläsande allenast av kantrubrikerna, där icke av särskild anledning annat föredragningssätt påkallas.

Denna hemställan bifölls.

Efter föredragning av *punkten 1*, angående stat för utrikesdepartementet, Ang. anslagen till utrikesdepartementet. anförde:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Marks von Würtemberg**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att vid behandlingen av den nu närmast föreliggande punkten, som angår stat för utrikesdepartementet, i största korthet yttra mig om den behandling, utskottet i det hela ägnat statsverkspropositionens tredje huvudtitel. Denna behandling har i stort sett varit gynnsam och välvillig. I vissa fall har t. o. m. välviljan mot vår utrikesrepre-

Ang. anslagen
till utrikes-
departementet.

(Forts.)

sentation gått längre än jag vågat ifrågasätta; men som fackminister kan jag icke annat än vara synnerligen tacksam härför.

Det är kammaren väl bekant, att en av de första uppgifterna för den i fjol tillsatta s. k. besparingskommittén var att revidera den organisation, som nu råder för utrikesdepartementet och för de s. k. utrikes organen, beskickningar, konsulat och andra dithörande funktionärer. Besparingskommittén avgav i december 1923 ett förslag, men det var då för sent för att förslaget skulle kunna behandlas i statsverkspropositionen, utan, sedan yttrande inhämtats från myndigheter och enskilda ekonomiska sammanslutningar, avlämnades i mars en särskild proposition i ämnet.

Besparingskommittén hade föreslagit många ganska väsentliga indragningar. Kungl. Maj:t kunde icke i allo följa besparingskommittén, ty det ansågs, att kommittén gått allt för långt, men åtskilliga av de föreslagna indragningarna togos dock upp i propositionen.

Nu har utskottet i det hela följt Kungl. Maj:t, men i vissa fall, där Kungl. Maj:t föreslagit indragning, har utskottet icke velat gå ens så långt som Kungl. Maj:ts förslag innebär. Jag skall icke inlåta mig på alla de punkter, där indragning nu är i fråga, men jag skall uppehålla mig en smula vid tre sådana fall, där Kungl. Maj:t föreslagit indragning eller omorganisation men utskottet sett saken på ett annat sätt och velat behålla det nuvarande tillståndet helt eller delvis.

Det första fallet gäller vår diplomatiska representation i Wien. Kungl. Maj:t hade, i enlighet med besparingskommitténs förslag, tänkt sig, att den beskickningen kunde helt och hållet indragas, på det sätt nämligen, att det skulle finnas en enda minister för Schweiz, Österrike och Ungern, och han skulle vara bosatt i Schweiz. Utskottet föreslår nu en i viss mån annan anordning. Man tänker sig nämligen, att, utom den minister, som skulle var anställd för dessa tre länder, skulle det också finnas en person med legationsråds ställning, som skulle ha en fristående plats som s. k. chargé d'affaires i ett av de andra länderna, där ministern icke bodde, och utskottet har lämnat öppet, huruvida ministern skulle bo i Schweiz eller någon av de andra länderna, och endast förordat, att denne chargé d'affaires skulle bo på någon av de andra platserna. Detta förslag måste komma att leda till, att en diplomatisk funktionär med någorlunda självständig ställning, han må nu bli minister eller legationsråd, kommer att placeras i Wien, och däråt kan jag icke vara annat än glad. Även om för ögonblicket de politiska och även kommersiella förbindelserna mellan Sverige och Österrike icke ha någon större betydelse, saknas dock icke anledning antaga, att förhållandena skola utveckla sig på annat sätt, och med hänsyn till denna synpunkt och för bevarande av goda traditioner i fråga om det svenska namnet i Österrike, ser jag mycket gärna, att en sådan anordning kommer till stånd.

Det andra fallet, där utskottet velat bibehålla något, som besparingskommittén och Kungl. Maj:t hade tänkt sig skola bortfalla, gäller vår konsulära representation i nederländska Indien, vårt generalkonsulat i Batavia, vilket utskottet i motsats till Kungl. Maj:t vill bibehålla. Även däråt måste jag såsom fackminister bara vara glad. Det har ju för regeringen gällt att spara; detta var det stora programmet, och man såg till var man skulle kunna med minsta olägenhet gripa in. Jag tillkännagav emellertid i propositionen, att det endast var med tvekan jag kunde ansluta mig till generalkonsulatets indragning. Visserligen ha, om man får döma av den svenska officiella statistiken, våra handelsförbindelser, särskilt på sista året, gått tillbaka i stället för framåt, när det gäller Batavia och nederländska Indien, men det finnes vissa anledningar att tro, att denna statistik är en smula missvisande, och det finns också förhoppningar om, att generalkonsulatet där nere skall under den energiska och sakkunniga

ledning, som står till buds, kunna bliva till nytta. Sålunda, även för detta måste jag betyga utskottet min tacksamhet. Den tredje av Kungl. Maj:t förordade men av utskottet avstyrkta indragningen gäller den fristående legationsrådsposten i Peking. Ja, jag är nu för min del visserligen alltjämt en smula tveksam om, huruvida, under nuvarande oroliga förhållanden i Kina, en diplomatisk representant, som ständigt uppehåller sig i Peking, är av behovet påkallad, men jag har ingen anledning att anföra någon starkare invändning mot utskottets förslag i det fallet heller.

*Ang. anslagen
till utrikes-
departementet.
(Ports.)*

En indragning, som icke varit ifrågasatt i propositionen, men som nu förordas av utskottet — sålunda tvärt emot vad fallet var i fråga om de punkter, jag förut berört — gäller konsulatet i Mariehamn. Det tillkom såsom en å stat avlönad befattning först vid slutet av 1922 års riksdag, och fjolårets riksdag uttalade, att skälen för det så nyligen inrättade konsulatets bibehållande kvarstode. Besparingskommittén föreslog konsulatets indragning, men Kungl. Maj:t ansåg sig, på min hemställan, med hänsyn till riksdagens så sent som 1923 fattade beslut icke böra biträda kommitténs förslag. Jag anser mig ha giltigt skäl för den ståndpunkt, jag vid detta tillfälle intog.

Jag vill ej längre uppehålla mig vid denna fråga, utan jag övergår nu till det organisatoriska spörsmål, som i den nu föredragna punkten nr 1 i utskotts- betänkandet tilldrager sig den största uppmärksamheten, nämligen det, som gäller utrikesdepartementets speciella handelsavdelning. Detta spörsmål står i intimt samband med frågan om den s. k. kommersiella informationen, d. v. s. hopsamlandet, genom beskickningar, konsulat och särskilt utsända personer, av upplysningar om kommersiella förhållanden i utlandet. Besparingskommittén har nu ansett denna verksamhet böra väsentligen inskränkas, och i sammanhang därmed har kommittén ansett sig kunna föreslå omfattande indragningar. Enligt dess förslag skulle den på extra stat uppförda speciella handelsavdelningen helt och hållet försvinna, likaså skulle man avskaffa den s. k. upplysningssektionen i kommerskollegium och i stället skulle allt eller det huvudsakliga arbete, som utförts av dessa, ankomma på en enda underordnad tjänsteman å den s. k. handelspolitiska avdelningen i utrikesdepartementet. Enligt propositionen åter, skulle handelsavdelningen visserligen också försvinna såsom särskild avdelning, men i stället skulle på den handelspolitiska avdelningen inrättas en byrå, som hade delvis samma uppgifter som handelsavdelningen, dock i mera begränsad omfattning, i det att själva den kommersiella informationen skulle i åtskilliga avseenden inskränkas. Nu menar utskottet, att denna fråga icke är så slutgiltigt utredd, att den bör företagas till definitivt avgörande, utan utskottet vill ha en ytterligare utredning. Ja, jag vill för min del icke motsätta mig, att en sådan utredning kommer till stånd. I vad på mig ankommer kan jag medverka till dess anordnande, men det är bara en sak, jag vill tillåta mig uttala, jag ville nämligen framhålla vissa tvivelsmål i fråga om lämpligheten av något som antydes i utskottets betänkande. Ja, jag vet icke, om jag kanske icke läst betänkandet på rätt sätt, men om meningen skulle vara, som det kan se ut, att beskickningar och konsulat, sålunda de statsorgan, på vilka huvudsakligen den kommersiella informationsverksamheten vilar, i visst avseende skulle direkt sortera under något annat departement än utrikesdepartementet, då betvivlar jag möjligheten eller lämpligheten härav. Dessa organ äro och måste vara utrikesdepartementets organ. Deras uppgifter liksom över huvud taget informationsverksamheten tangeras många gånger så nära det politiska, så att något sådant kan icke vara lämpligt, det är min tro. Med detta lilla förbehåll, som måhända är alldeles överflödigt, vill jag icke göra någon egentlig invändning mot utskottets förslag.

Herr talman, härmed har jag framfört det huvudsakliga av vad jag nu har på hjärtat i anledning av utskottets utlåtande. Vid en eller annan av de följande

Ang. anslagen
till utrikes-
departementet.
(Forts.)

punkterna kommer jag måhända att särskilt yttra mig och förbehåller mig naturligtvis också att få taga till orda, om diskussionen i övrigt skulle giva anledning därtill.

Herr Thorsson: Herr talman! Vad som förekommit i föreliggande ärende synes mig giva stöd åt den uppfattningen att, när utrikesdepartementet 1919 omorganiserades, hade denna omorganisation i högst väsentlig grad påverkats av de säregna förhållanden, som vi kommit in i under kristiden. Därför äro vi också färdiga med att, innan denna organisation hunnit att prövas, avskrivna vissa delar av densamma, och det är med anledning av det förslag, som föreligger om att avskrivna den särskilda handelsavdelningen, som jag herr talman, har bett att få taga kammarens tid i anspråk några minuter.

Utskottet har — på grund av bristande utredning — ansett sig icke kunna tillstyrka den i propositionen begärda avskrivningen av den särskilda handelsavdelningen i utrikesdepartementet. Denna frågas behandling visar, vilken lidandes historia, som skall genomkämpas, varje gång det är fråga om någon som helst rubbning i de organisatoriska företeelserna. För mig står frågan klar. Jag är beredd att besluta om avdelningens avskrivande vilken dag som helst, och jag skall bedja att få ange några skäl för denna min uppfattning.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena anförde, att det vore nödvändigt, att beskickningar och konsulat i utlandet direkt sorterade under utrikesdepartementet. Jag vill icke ifrågasätta, att något som tillhör utrikesdepartementets angelägenheter skulle därifrån lösslitas, men å andra sidan är jag, i enlighet med den allmänna förvaltningsprincipen, motståndare till att ärenden, som ha fått sin alldeles speciella representant vid Konungens bord, skola överflyttas från det departement, de egentligen tillhöra, till annat departement. Om detta beror på personligheter eller ej, det intresserar mig inte, utan vad jag vill, det är att få ordning och reda i statsförvaltningen, och jag vill framför allt avskrivna den överorganisation, som särskilt på detta område är gällande. Då den speciella handelsavdelningen tillsattes, avsågs, att avdelningen skulle fungera, intill dess handels målsmän fått ett speciellt organ. Så inrättades handelsdepartementet, och det vill förefalla mig, att det varit riktigt, att denna speciella handelsavdelning hade fortast möjligt inmonterats i handelsdepartementet, och att de krafter, som verkade i denna handelsavdelning, hade kommit näringarnas intressen till godo genom det organet. Detta har emellertid icke skett, utan det är en påtaglig strävan att ytterligare befästa denna speciella handelsavdelning och att överflytta till utrikesdepartementet en rad av ärenden, vilkas innebörd är sådan, att man naturligtvis kan tvista om, huruvida de skola ha sin sista behandling i utrikesdepartementet, eller de skola ha den i handelsdepartementet. Men i varje fall kan man icke tvista om var de skola ha sin förberedande behandling; ty det synes mig klart, att det skall vara i handelsdepartementet.

Det har ju varit utredningar igångsatta rörande denna fråga, och dessa utredningar ha pekat på vissa organisationsformer. I en skrivelse, som chefen för utrikesdepartementets speciella handelsavdelning avgivit den 25 juli 1923 och som var ställd till ministern för utrikes ärendena, beröres frågan om området för den statliga kommersiella informationen ävensom spörsmålen om de verkställande utomlandsorganen och om verksamhetens organisation i hemlandet. I sistnämnda avseende framhålles bland annat, att en central ledning av det statliga informationsarbetet ej minst med hänsyn till utomlandsorganens instruerande vore nödvändig, samt att denna centralmyndighet borde hava sin plats hos den myndighet, varunder utomlandsorganen sorterade, nämligen utrikesdepartementet, där en speciell handelsavdelning för ändamålet vore erforderlig. Vid dennas sida borde, såsom redan sakkunniga föreslagit, stå en rådgivande nämnd. Därest kommerskollegii upplysningssektion fortfarande skulle anses behöflig

för att stå till tjänst med upplysningar angående inhemska förhållanden, borde densamma utgöra upplysningscentral även för frågor angående statliga åtgärder på det kommersiella området i utlandet. Allt material, innehållande s. k. speciell handelsinformation, borde överlämnas till respektive näringsammanslutningar för att av dem nyttiggöras.

Ang. anslagen till utrikesdepartementet.
(Forts.)

Detta är särskilt en punkt i ifrågavarande framställning — (ja, herr talman, jag tiger, medan kammarens ledamöter föra privat konversation, jag har icke så bråttom). — Det är särskilt en sak i denna skrivelse, som, enligt vad det förefaller mig, måste väcka en viss uppmärksamhet. Vid sidan av denna särskilda handelsavdelning skulle finnas ett råd. Jag föreställer mig, att man går ut ifrån att, från och med det att detta råd bleve inrättat, så skulle man kunna direkt stå i förbindelse med företagarverksamheten i landet, utan att ha någon som helst förbindelse med handelsdepartementet. Det är för denna utveckling, som jag för min del är rädd. Med mycket stora uppoffringar ha statsmakterna inrättat ett särskilt organ för handel och näringar. Om man sedan skulle giva sig på att vid sidan av detta organisera ett särskilt råd, som skulle utgöra någon slags utbyggnad på den fristående handelsavdelningen i utrikesdepartementet, så skulle ärendena föras på sned. Jag tror, att den korrespondens, som behöves mellan näringslivet och utlandet, den betjänas bäst med att den skötes genom utrikesdepartementets handelspolitiska avdelning och att icke vid sidan av denna tillskapas ytterligare ett nytt organ. Och jag skall be att få giva några skäl för denna min uppfattning.

Varje större sammanslutning av företagare har i regel sina speciella målsmän uti utlandet för att företräda dess angelägenheter. Det är således icke för de större, de verkligt stora företagen, som det är nödigt att ordna en kostbar organisation vid sidan av handelsdepartementet. Jag måste för min del hålla på att, om vi skola ha ett handelsdepartement, så skola vi ge detta handelsdepartement något att sköta, annars skola vi avskryva det och omorganisera den rådgivande församling, som sitter vid Konungens bord. Ty att med stora uppoffringar tillskapa ett särskilt handelsorgan och sedan ordna det så, att det där råder arbetslöshet med avseende å de frågor, för vilka detta handelsorgan egentligen tillkommit, anser jag icke vara klokt. Om nämligen våra företagare i landet skola vända sig till utrikesdepartementet, när de skola ha sina frågor klarlagda, så är det givet, att det är för dem ofantligt svårt att avgöra, om de skola vända sig dit i den ena eller andra frågan, utan de gå till det ställe, dit de äro vana att gå och få sina ärenden uträttade. Då inträffar rent automatiskt, att man avfolkar handelsdepartementet från de personer, för vars uppgifter det inrättats, och hela handelsdepartementet försvinner alltmer och övergår till att bli en liten byrå, vars huvudsakliga uppgift blir att inför Kungl. Maj:t föredraga kommerskollegiumärenden; ingen av oss har drömt om att det skulle bli något sådant av handelsdepartementet, utan vi ha drömt om, att denna institution skulle i främsta rummet företräda handeln och näringarna. Det är från dessa utgångspunkter, herr talman, som jag för min del anser, att vi utan vidare kunde följt Kungl. Maj:t.

Det är ofrånkomligt, att om man vill komma till en verklig besparing, då måste man göra en förenkling beträffande den fråga som vi nu ha om händer. Här sitta i verkligheten tre, om icke fyra olika organ, som för närvarande behandla saker, som mycket väl kunde behandlas av ett organ; i kommerskollegium sitter upplysningsbyrån; i handelsdepartementet måste man åtminstone försöka följa med handeln, även om det skall ske genom att fråga sig för hos eller få underrättelser från utrikesdepartementet; vidare sitter den speciella handelsavdelningen i utrikesdepartementet, och dessutom sitter den handelspolitiska avdelningen i samma departement. Det är verkligen »kaka på kaka» och för mycket av det goda med hänsyn till det obetydliga resultat som vinnes. Det är där-

Ang. anslagen
till utrikes-
departementet.

(Forts.)

för som jag anser, att man bör ordna denna fråga så, att handelns intressen och näringarnas intressen bevakas på ett ställe, och att den del utav dessa intressen, som behöves bevakas i utlandet, går över i utrikesdepartementets handelspolitiska avdelning som den förmedlande länken. Men sedan får det vara slut med den överorganisation som faktiskt för närvarande existerar.

Då nu utskottet har begärt en förnyad utredning och denna fråga har varit föremål för så många och så långa utredningar, så skulle jag väl våga hoppas, att vi icke behöva vänta längre än till nästa års riksdag, innan vi få oss förelagd frågan i det skicket, att statsutskottet icke behöver vara lika tveksamt som det varit i år, utan att man skall kunna få en lösning av denna fråga, som i och för sig är mycket viktig. Ty, mina herrar, skall det fortsätta på det här viset, så måste vi taga upp frågan, om det är riktigt att vi ha ett handelsdepartement. Och ur den synpunkten anser jag, att frågan bör komma till sin lösning fortast möjligt.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra annat än om bifall till utskottets förslag. Och då utskottet nu med hänsyn till vad som yttrats på sidan 6 av dess föreliggande betänkande har ifrågasatt, att vid denna utredning hänsyn skulle tagas även till handelsdepartementet, så vill jag, herr talman, härjämte uttala den önskan, att Kungl. Maj:t låter sig angeläget vara att sörja för att detta ärende på sätt utskottet ifrågasatt i vederbörligt skick föreligger till riksdagens prövning redan nästa år.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Den siste ärade talaren hade visserligen intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag i denna punkt. Men det torde kanske tarvas, att det från utskottets sida yttras ett par ord rörande innebörden av dess förslag.

Det råder nog icke någon meningsskiljaktighet, såvitt jag förstår, mellan den synpunkt som herr Thorsson nu framfört och den som ligger till grund för utskottets utlåtande. Tvärtom, för utskottet har det stått fullkomligt klart, att den dualism, som råder för närvarande i fråga om handläggningen av de ärenden det här är fråga om, är synnerligen olycklig för ärendenas riktiga och snabba behandling. Men utskottet har icke kunnat finna annat, än att Kungl. Maj:ts förslag i grunden icke upphävt denna dualism, utan på sin höjd lett till att i stället för ett missnöjt handelsdepartement hade vi fått ett missnöjt utrikesdepartement. Det är ju möjligt, att handelsavdelningens arbete bedrivs så energiskt, att missnöjet med den nuvarande ordningen skulle vara något starkare, men missnöjet skulle i varje fall finnas, så snart handelsdepartementet toge hand om ärenden, när dessa naturligen borde handhas och ledas av utrikesdepartementet.

När vi nu yrkat en skrivelse till Kungl. Maj:t, så är det för att regeringen skall snabbast söka knäcka denna fråga och kunna lägga fram förslag för riksdagen och taga dess medverkan i anspråk för arbetets uppdelning departementen emellan. Varthän denna utredning kan komma att leda, är mycket svårt att på förhand uttala sig om. Då det nu vidare här icke gällde någon besparing i ordets egentliga mening — den var i varje fall synnerligen begränsad — så fann utskottet alla skäl föreligga att icke rubba den ordning, som råder, förrän man har förslag till genomförande av en ordning, som blir bestående och som kan upphäva dualismen och motsättningen mellan de båda departementen. Den ståndpunkten och den riktningen tror jag är den hållbaraste i föreliggande situation.

Jag ber därför, herr talman, att också för min del få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ang.
beskickningar
och konsulat.
(Forts.)

Estland.

Reval:

Konsul	kronor 6,600
------------------	--------------

Finland.

Helsingfors:

Sändebud	» 10,800
Förste legationssekreterare	» 2,000
Vicekonsul (även med placering i Ryssland)	» 2,000

Frankrike.

Paris:

Sändebud	» 30,600
Legationsråd	» 6,100
Kanslist	» 1,900

Rouen:

Konsul	» 5,100
------------------	---------

Italien.

Rom:

Sändebud	» 13,800
--------------------	----------

Lithauen.

Kovno:

Konsul	» 6,600
------------------	---------

Nederländerna.

Haag:

Sändebud	» 17,400
Legationssekreterare	» 3,800

Rotterdam:

Vicekonsul	» 3,800
----------------------	---------

Norge.

Kristiania:

Sändebud	» 10,800
Förste legationssekreterare	» 2,000

Ryssland.

Sändebud	» 30,600
Legationsråd	» 6,600
Kanslist	» 2,000
Konsul	» 8,100

Schweiz, Ungern, Österrike.

Bern eller Wien (enl. Kungl. Maj:ts bestämmande):

Sändebud	» 13,800
Legationsråd	» 5,100

Spanien, Portugal.

Madrid:

Sändebud	» 9,000
Kanslist	» 1,900

Storbritannien och Irland.

London:

Sändebud	» 45,000
Legationsråd	» 6,600
Legationssekreterare	» 4,800
Kanslist	» 2,000

Generalkonsul	kronor	14,400	<i>Ang.</i>
Vicekonsul	»	3,800	<i>beskickningar</i>
Andre vicekonsul	»	3,800	<i>och konsulat.</i>
Kanslist	»	2,000	(Forts.)
<i>Turkiet, Bulgarien.</i>			
Konstantinopel:			
Sändebud	»	9,000	
<i>Tyska riket.</i>			
Berlin:			
Sändebud	»	23,400	
Legationsråd	»	5,100	
Legationssekreterare	»	3,800	
Kanslist	»	1,800	
Hamburg:			
Generalkonsul	»	7,400	
Vicekonsul	»	3,300	
Lybeck:			
Konsul	»	4,100	
<i>Brittiska Sydafrika.</i>			
Kapstaden:			
Generalkonsul	»	11,400	
<i>Brittiska Nordamerika.</i>			
Montreal:			
Generalkonsul	»	16,400	
Kanslist	»	4,500	
<i>Förenta staterna.</i>			
Washington:			
Sändebud	»	45,000	
Legationsråd	»	7,600	
Kanslist	»	4,500	
New York:			
Generalkonsul	»	18,400	
Vicekonsul	»	6,800	
Andre vicekonsul	»	5,000	
Kanslist	»	4,500	
Chicago:			
Konsul	»	12,100	
Kanslist	»	4,500	
Minneapolis:			
Vicekonsul	»	6,800	
San Francisco:			
Konsul	»	12,100	
Kanslist	»	4,500	
<i>Mexico, Centralamerika, Väst-Indien, Övre Sydamerika.</i>			
Mexico:			
Sändebud	»	22,400	
Kanslist	»	4,500 ¹	
<i>Argentina, Chile, Uruguay, Paraguay.</i>			
Buenos Aires:			
Sändebud	»	36,000	
Kanslist	»	4,500 ¹	

¹ Ytterligare 1,000 kronor, om kanslisten äger tillräklig kännedom i landets språk.

Ang.
beskickningar
och konsulat.
(Forts.)

Brasilien.

Rio de Janeiro:

Sändebud	kronor	30,000
Kanslist	»	4,500 ¹

Japan, Kina.

Tokio:

Sändebud	»	30,000
Legationssekreterare	»	6,600
Kanslist	»	4,500 ¹

Peking:

Legationsråd	»	12,000
------------------------	---	--------

Shanghai:

Generalkonsul	»	19,400
Kanslist	»	4,500 ¹

Brittiska Australien.

Sydney:

Generalkonsul	»	14,400
Kanslist	»	4,500

Summa ortstillägg kronor 734,800

Tillägg till ortstillägg åt vissa kanslistor kronor 5,000

Summa kronor 739,800

Anm. 1. Sändebuden i Köpenhamn, Paris, Helsingfors, Kristiania, Madrid, London, Konstantinopel, Berlin samt generalkonsuln i Hamburg åtnjuta fri bostad.

Dessutom utgår till nu nämnda tjänstemän ersättning för uppvärmning och belysning av vederbörande beskicknings-, resp. konsulatshus med följande be-
lopp, nämligen:

1,500	kronor	för sändebudet i	Köpenhamn
3,000	»	»	» Helsingfors
3,000	»	»	» Paris
2,400	»	»	» Kristiania
2,000	»	»	» Madrid
3,000	»	»	» London
2,000	»	»	» Konstantinopel
4,000	»	»	» Berlin
1,000	»	»	generalkonsuln i Hamburg.

varjämte 5,000 kronor för enahanda ändamål avses för statens fastighet i Le-
ningrad.

Anm. 2. Orttillägg för beskickningschef, som icke åtnjuter fri bostad, samt för generalkonsuln i Shanghai avser även kostnaden för kanslilokal.

Anm. 3. Enl. 1921 års riksdags skrivelse nr 3 A äger Kungl. Maj:t bestämma huruvida vissa i staten upptagna legationssekreterare- och vice konsulsbefattningar skola besättas med tjänsteman i lönegraden B 16 eller B 13.

d) sänka det ordinarie förslagsanslaget till beskickningar och konsulat, nu 1,690,000 kronor, med 58,000 kronor till 1,632,000 kronor; samt

II. att herrar Nylanders och Lindmans ovanberörda motion måtte anses be-
svarad genom vad utskottet i sitt utlåtande beträffande förevarande punkt anfört
och hemställt.

¹ Ytterligare 1,000 kronor, om kanslisten äger tillräcklig kännedom i landets språk.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Kvarnzelius* och *Törnkvist* i Karlskrona, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

*Ang.
beskickningar
och konsulat.
(Ports.)*

I. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag måtte

a) bestämma antalet befattningshavare å ordinarie stat för beskickningar och konsulat på nedanstående sätt:

Befattningshavare å ordinarie stat för beskickningar och konsulat.

7 generalkonsuler	A 2
6 legationsråd	B 20

b) godkänna följande stat för beskickningar och konsulat, att tillämpas från och med den 1 juli 1924:

Stat för avlöning utom ortstillägg.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor 787,000
Vikariatsersättningar samt lönefyllnad till vissa konsuls- befattningar, förslagsanslag	» 18,000
Expektansarvoden, förslagsanslag	» 75,000
	<hr/> Summa kronor 880,000

c) godkänna följande stat för ortstillägg, att tillämpas från och med den 1 juli 1924:

Stat för ortstillägg.

Japan, Kina.

Tokio:

Sändebud	kronor 30,000
Legationssekreterare	» 6,600
Kanslist	» 4,500 ¹

Shanghai:

Generalkonsul	» 19,400
Kanslist	» 4,500 ¹

Summa ortstillägg kronor 722,800

Tillägg till ortstillägg åt vissa kanslister kronor 5,000

Summa kronor 727,800

d) sänka det ordinarie förslagsanslaget till beskickningar och konsulat, nu 1,690,000 kronor, med 82,000 kronor till 1,608,000 kronor; samt

II. att herrar *Nylanders* och *Lindmans* ovan berörda motion måtte anses besvarad genom vad reservanterna anført och hemställt.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Törnkvist* i Karlskrona: Herr talman! Vid denna punkt har herr *Kvarnzelius* i första kammaren och undertecknad avgivit en reservation, som

¹ Ytterligare 1,000 kronor, om kanslisten äger tillräcklig kännedom i landets språk.

Ang.
beskickningar
och konsulat.

(Forts.)

innefattar bifall till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om legationsrådsposten uti Peking.

Hela statsregleringen har ju i år liksom i fjol gått i tecknet av allmän sparsamhet med statens medel. Det är ju visserligen icke därmed givet, att man på varje punkt har iakttagit denna sparsamhet. Men var och en gör ju sitt försök, regeringen sitt och riksdagen sitt, de olika ledamöterna i både regering och riksdag sitt. Emellertid har ju den s. k. besparingskommittén så gott som på samtliga punkter, som innefattas i statsregleringsarbetet, uttalat sig om, huruvida besparingar kunde göras eller icke. Denna punkt i fråga om legationsrådsposten i Peking är en sådan, där besparingskommittén har uttalat sig för en besparing, d. v. s. den har uttalat sig för att den posten skulle kunna indragas och statsverket sålunda göra en besparing, som skulle kunna uppgå till något över 20,000 kronor.

Besparingskommittén anför, att det förefaller, som om Sveriges intressen i Kina för närvarande skulle kunna helt och fullt tillvaratagas av generalkonsuln i Shanghai, eventuellt med bistånd av sändebudet i Japan. Sveriges allmänna exportförening har uttalat, att då avsevärda besparingar vore av nöden, borde en indragning träffa ovannämnda befattning i första hand. Departementschefen har för sin del kommit till alldeles samma resultat, ehuru han, såvitt jag kan förstå, känt sig tveksam och haft vissa betänkligheter.

Nu har utskottets majoritet icke kunnat på den punkten tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet anför såväl allmänna diplomatiska som näringspolitiska skäl för befattningens bibehållande. Då denna post så nyligen inrättats, att man ännu icke kan ha den erfarenhet rörande dess betydelse i framtiden, som borde föreligga för vidtagande av en sådan indragning av legationsrådsbefattningen i Peking, så yrkar utskottet avslag på Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Reservanterna ha icke funnit de skäl, som framlagts för avslag på Kungl. Maj:ts förslag, bärande, utan ansett skäligt att på den punkten biträda vad Kungl. Maj:t förslagit. De skäl utskottet anför för sin ståndpunkt, nämligen att det knappast kan bli fråga om någon besparing genom postens indragning, de skälen torde ju kunna sägas sakna vidare värde, alldenstund själva utgångspunkten för regeringens eget förslag har varit att ernå besparingar. Då regeringen givetvis har haft större allmänna förutsättningar att på en sådan punkt kunna bedöma, om besparingar verkligen kunna uppnås, än vad utskottet helt naturligt kan ha haft, torde de starkaste argumenten säkerligen ligga på utrikesministerns sida. Utskottet säger vidare — jag vill också erinra därom — i slutet av sin motivering följande. »Även ur statsökonomisk synpunkt torde det vara tveklöst, huruvida någon nämnvärd besparing kommer att bliva följden av postens indragning, då givetvis mycket dryga resekostnader komma att åsamkas statsverket genom upprepade resor mellan Tokio och Peking. Dessa kostnader kunna i någon mån bedömas med ledning av den i 1922 års räkenskaper för utrikesdepartementet förekommande uppgiften, att för av sändebudet i Tokio företagna tvenne tjänsteresor till Kina utbetalts resektive 5,317 kronor 70 öre och 4,513 kronor 58 öre eller tillhoppa 9,831 kronor 28 öre.»

Med dessa siffror vill sålunda utskottet skapa skäl mot att ministern i Tokio vidare gör några resor till Peking eller överhuvud till Kina. Om vi nu endast skola ha en legationsrådsbefattning i Peking, som skall sortera under ministern i Tokio, och ministern där likväl måste göra vissa resor — hur ofta är svårt att uttala sig om — till Peking såsom legationsrådets chef, då torde denna hänvisning till dessa siffror redan härigenom faktiskt förlora sin betydelse. Vidare kan man säga, att dessa siffror angiva bristen på reglering, om jag så får uttrycka mig, av utgifterna för sådana resor. Dessa resor omfatta, såvitt av

räkningarna framgår — om jag icke minnes fel för ögonblicket — en tidrymd av fem månader, således nära ett halvt år, och i den angivna summan ingå också dagtraktamenten, som utgått under denna tid.

Det torde väl kunna sägas, att hänvisningen till dessa siffror såsom argument för bibehållande av legationsrådsposten i Peking, är ett synnerligen svagt sådant. Siffrorna upplösa sig för övrigt om icke precis i intet så dock i smådelar, därigenom att dessa resekostnader huvudsakligen gälla resor inom det kinesiska området för inspektion av konsulat, vilket naturligtvis måste ske, även om icke beskickningschefen själv utför dessa inspektioner.

Ja, det är på grund av nu anförda skäl, som vi, min medreservant och jag, ansett det vara skäligt att stödja Kungl. Maj:t på denna punkt. Vårt förslag innebär en besparing av cirka 24,000 kronor, och jag hemställer, herr talman, att nu få yrka bifall till den vid punkten 3 av herr Kvarnzelius och mig fogade reservationen, som innebär ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Lindman: Herr talman! Jag hade inte tänkt att i denna punkt yttra mig beträffande den frågan, som vidrördes av den siste ärade talaren, men då han nu har uttalat sig i den frågan, skall jag be att också få säga några ord om densamma.

Överhuvud vill det förefalla mig, att när man vidtagit anordningar för att placera diplomatiska och konsulära tjänstemän på vissa platser, så skall man icke mycket snart efter det dispositionerna äro vidtagna återigen företaga ändringar. Det är nödvändigt att få en viss kontinuitet till stånd i sådana förhållanden. Jag har den uppfattningen, att det har varit synnerligen välbetänkt att ordna saken såsom nu är fallet, med ett legationsråd i Peking, och detta inte bara därför, att Kina är ett mycket stort land, som naturligen kan komma att få stor betydelse i kommersiellt avseende för vårt land, och icke heller bara därför att vi där ha ett missionsväsende med missionärer, som i många fall behöva skydd, utan därför att detta stora land icke kan helt och hållet försummas från svensk sida. Vi måste ha ögon ute i världen, med vilka vi kunna se vad som tilldrager sig, vi måste ha personer, som inrapportera vad som händer i dessa avlägsna delar av världen, ja, jag skulle vilja säga, att det är viktigt att ha dylika ögon, ju längre bort, ju mera avlägset det land är, där man vill se, vad som tilldrager sig.

Hela detta tal om att vi ha ett generalkonsulat i Shanghai betyder icke mycket, ty denne generalkonsul bor långt ifrån Peking, där det diplomatiska centrum är förlagt, där de olika ländernas diplomatiska representanter äro församlade; Peking är för övrigt det enda ställe, där vår representant överhuvud kan utträta någonting. Skall nu detta legationsråd indragas och hans arbete, åtminstone delvis, övertagas av ministern i Tokio, så vill jag häremot erinra, att det är en mycket lång resa från Tokio till Peking, en resa, som — jag säger detta mot den siste ärade talaren — drager stora och dryga resekostnader. När man kan ha saken ordnad på så jämförelsevis billigt sätt, som nu är fallet, med en minister i Tokio och ett legationsråd i Peking, synes det mig, att man i varje fall icke skulle kunna vinna något genom att ordna saken på annat sätt.

Men, herr talman, det var egentligen icke denna fråga jag nu tänkte yttra mig om, ty jag förmodar, att från statsutskottsmajoritetens sida kommer att presteras ytterligare försvar mot vad herr Törnkvist anført. Vad jag velat fästa uppmärksamheten på, är den åtgärd, som här blivit föreslagen, först i den kungl. propositionen och sedermera, i något förbättrad form, i statsutskottets betänkande, och som rör beskickningarna i Wien, Budapest och Bern.

Jämte herr Nylander har jag väckt en motion i denna fråga, i vilken vi ha påyrkat, alternativt — och helst — att beskickningen i Wien bör bibehållas jämte beskickningen i Bern, eller också om det endast skall vara en beskickning

Ang.
beskickningar
och konsulat.
(Forts.)

Ang.
beskickningar
och konsulat.
(Forts.)

för de tre länderna, att denna skall ha sin förläggningssort i Wien. Jag vet, att de motiv, som anförts i den kungl. propositionen för att lägga beskickningen i Bern, kunna vara värda beaktande, nämligen att det på grund av Schweiz' neutrala ställning under kriget har en viss betydelse för Sverige att behålla förbindelsen med detta neutrala europeiska land liksom med andra neutrala europeiska länder. I den mån förhållandena skrida framåt, förefaller det mig dock, som om detta skäl för varje år minskades i värde. Det har nämnts i förbigående, att denne minister i Bern skulle vara bra att ha, emedan Nationernas förbunds organ är förlagt till samma land, i Genève. Jag skall icke opponera mig mot det sista, jag skulle endast vilja göra det påpekandet, att Sveriges minister i Bern har mycket litet att göra med Nationernas förbund. Vid de representantförsamlingar för Nationernas förbund, som i september varje år äro samlade i Genève, har jag icke erfarit, att vår minister i Bern har varit ens kallad att vara närvarande, utan den diplomatiska delegerade, som tillhört den svenska avdelningen, har tagits från ett annat land, nämligen Tyskland. Ministern i Bern har följaktligen icke haft någonting med detta representantskap att göra.

Vad som enligt min uppfattning talar för att Sverige skall ha en beskickning i Wien, skall jag be att med några ord få motivera.

Jag föreställer mig, att många i denna kammare nu hysa den uppfattningen, att sedan Donaumonarkien blivit sönderslagen i småbitar och av Österrike-Ungern endast återstå två små land med sex, sju miljoner invånare vardera, skulle betydelsen av en svensk representation i dessa länder ha blivit så väsentligt förminskad, att man helt enkelt skulle kunna indraga beskickningarna där. Det förhåller sig emellertid icke riktigt på det sättet. Wien såsom huvudstad i detta lilla land är naturligtvis alldeles för stort, om jag så får säga, för det landet. Staden Wien har en befolkning på något över 2 miljoner, men hela landet har bara litet över 6 miljoner invånare. Man kan således tala om ett kolossalt huvud på en liten kropp. Man skulle då kunna tänka sig, att detta förhållande skulle lett därhän, att staden Wiens betydelse skulle minskats och att denna stora stad, som var centrum för hela Donaumonarkien förut, nu icke skulle kunna hålla sig uppe. Men vad ser man när man kommer dit? Jo, icke bara att staden håller sig uppe, utan att dess befolkning tilltager och att det råder en oerhörd brist på bostäder eller möjligheter att få rum. Detta tyder givetvis på, att Wien har en betydelse, som sträcker sig långt utöver landets gränser. Och härmed, herr talman, är jag inne på själva kärnpunkten i min argumentering.

Wien är icke bara huvudstad för Österrike, utan — och det är det viktigaste — alltså handelscentrum för stora delar av den gamla Donaumonarkien, för stora delar av Balkan och för delar av norra Italien, ett stort kommersiellt centrum, där de handelsfirmor, vilka arbeta i alla dessa olika länder, äro förlagda. Om en firma söker inrätta sig för affärer t. ex. i Jugoslavien eller i Rumänien eller i de förra kronländerna, t. ex. Kroatien, så har den firman sitt huvudcentrum i Wien och en filial i det andra landet. Alla trådarna sammanlöpa i Wien, det är den stora kommersiella centralpunkten för hela denna del av Europa. Och stadens betydelse såsom sådan har icke minskats utan tilltager tvärtom i betydande grad för varje år som går, vilket man lätt kan förvissa sig om genom att närmare undersöka förhållandena.

Jag har, herr talman, den uppfattningen, att det skulle vara ett felgrepp av oss att för den skillnad i kostnad, som det här är fråga om, draga in en beskickning, som nu har existerat i mer än 200 år. Jag vill ju icke säga, att dessa 200 år i och för sig skola vara avgörande, ty naturligen kunna förhållandena bli sådana, att en dylik sak icke får spela någon roll, men vi måste räkna med att här har i alla fall pågått ett kulturellt utbyte mellan vår nation samt de öster-

rikiska och ungerska nationerna, och detta kulturella utbyte har vuxit fram under alla de år, då vi ansett nödvändigt att vara representerade i Österrike.

Under de sista åren har verkligen denna beskickning visat, att den också förstått att göra något just för detta kulturella utbyte, till vilket jag också skulle vilja räkna hela den stora samaritverksamhet, som från svensk sida pågått under de sista åren i Österrike och som gjort, att det svenska namnet i denna stund är aktat och ärat där såsom knappast något annat lands. För all denna verksamhet har man uttryckt sin obeskrivligt stora tacksamhet, och jag skulle därför vilja säga, att nog vore det bra underligt, om man just vid denna tidpunkt skulle företaga en sådan indragning, som nu är föreslagen. Skulle jag, herr talman, haft att välja mellan Wien och Bern, så skulle jag ur synpunkten av vad som är nyttigast för vårt land utan minsta tvekan förklarat, att Wien är ojämförligt mycket viktigare för Sverige än Bern.

Wien ligger dessutom mycket mera centralt till, om vi tänka på att vår representation där även skall representera Ungern. De goda förbindelser vi förvärvat med Ungern och det ungerska folket under de många långa år, som gått, ha vi väl alla skäl att söka bibehålla.

Man har nu av ekonomiska skäl föreslagit att indraga denna beskickning och ersätta vår minister i Wien med ett legationsråd. Jag vill då säga, att ett legationsråd kan aldrig få den ställning, som en minister dock intar i ett land gentemot dess utrikesdepartement och gentemot sina kolleger från olika länder. Ett legationsråd blir alltid ställt något efter de andra.

Jag har därför, herr talman, verkligen vågat komma med ett särskilt yrkande på denna punkt, och då jag inte vill gå med på indragning av beskickningen i Bern, men vill bibehålla beskickningen i Wien, så kommer mitt yrkande att gå ut på, att status quo skall bibehållas beträffande vår representation i dessa länder eller, med andra ord, att beskickningarna i Wien och Bern skola ordnas så, att i Wien skall finnas en minister, upptagen till 34,884 kronor, och denna beskickning tilldelas en halv attachélön — lönen skall delas med representationen i Prag — upptagen till 3,144 kronor, tillsammans 38,028 kronor, samt att i Bern skall finnas en minister upptagen med 36,420 kronor och ett legationsråd upptagen med 15,796 kronor eller tillsammans 52,216 kronor.

Det är, herr talman, lätt att taga bort en representation i ett främmande land, det går genom ett enkelt votum av riksdagen. Men jag vågar säga, att den skada man gör därmed, den kommer man kanske en gång att få ångra och då är det icke lika lätt att få tillbaka vad man en gång tagit bort. Jag ber därför, herr talman, att få göra detta yrkande.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Marks von Württemberg**: Herr talman! I mitt föregående anförande uttalade jag min glädje över att utskottet så till vida hade frångått Kungl. Maj:ts förslag om fullständig indragning av ministerposten i Wien, som utskottet i stället föreslagit, att en minister, nämligen den, som skall finnas för de tre länderna Schweiz, Österrike och Ungern, skulle vara bosatt antingen i Bern eller i Wien, efter Kungl. Maj:t beprövande, men att på den av dessa platser, där ministern icke vore bosatt, skulle finnas en diplomatisk funktionär med ställning av chargé d'affaires, ständigt bosatt där och intagande en i viss mån självständig ställning.

Nu har den siste ärade talaren gått längre än utskottet i detta avseende. Han föreslår nämligen, att posten i Bern skall bibehållas, men även den i Wien. Ja, ur den speciella synpunkt, som jag skulle företräda, borde jag naturligtvis icke motsätta mig detta ur kostnadssynpunkt mera vittgående förslag, men jag vågar likväl undra, om man icke går för långt, i fall man även på denna punkt frångår besparingskommitténs och Kungl. Maj:ts förslag. Skall det överhuvud vara

Ang.
beskickningar
och konsulat.
(Forts.)

fråga om besparingar, tror jag man har fullgoda skäl för att här göra ett ingrepp. Även under förutsättning att efter bifall till utskottets förslag i Wien anställs endast en chargé d'affaires och icke en minister, blir det dock icke så, att den kontinuitet och den tradition, som råda i fråga om vår representation i dessa länder, gå förlorade. Även om, såsom den siste ärade talaren framhöll, det är sant, att en chargé d'affaires icke har fullt samma ställning som en minister, så är dock skillnaden icke så stor, att man därför kan tala om ett fullständigt avbrott i kontinuiteten. Visar det sig, att Österrike åter tillväxer i betydelse, är det en enkel sak att vidtaga de ändrade anordningar, som därav betingas. Om under tiden därstädes är placerad en chargé d'affaires, kan jag icke se att våra intressen bliva så synnerligen lidande. Jag måste i sanningens intresse tillägga, att jag icke kan påstå, att den representation, som vi nu ha där, åtminstone icke under den tid, som jag haft äran förestå utrikesministerposten, har visat sig direkt och för stunden så synnerligen behövlig.

Däremot vill jag säga, att det enligt min tanke skulle vara till stor skada, om, såsom kunde tänkas, herr Lindmans förslag skulle leda till att vi visserligen skulle få behålla vår representation i Wien men i stället skulle mista vår representation i Schweiz. Samarbetet med Schweiz på det politiska området, i tjänst för de idéer, som vi exneutrala ha gemensamma, saknar ingalunda sin betydelse, och det har ur denna synpunkt icke varit utan betydelse, att Schweiziska förbundsrådet har inrättat en representation för sitt land här i Stockholm. Jag skulle livligt beklaga om vår beskickning i Schweiz komme bort, och om som tänkbar följd därav inträffar, att den Schweiziska beskickningen i Stockholm indrages och samarbetet mellan länderna på grund härav försvåras.

Jag hemställer, om icke utskottet här har funnit en lämplig medelväg, och för min del skulle jag gärna se, att utskottets förslag bleve riksdagens beslut.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Mina damer och herrar. Jag är av precis samma mening, som herr Lindman, att det bör vara kontinuitet i vår utrikesrepresentation, och herr Lindman medger väl, förmodar jag, att statsutskottet verkligen bemödat sig om att fasthålla denna kontinuitet, ty utskottet har vägrat gå med på av den s. k. besparingskommittén föreslagna indragningar.

Beträffande legationsrådet i Peking har ju utskottet på den punkten verkligen varit tveksam. Emellertid har dock utskottet ansett, att det vore för tidigt att redan nu indraga denna representant, när man så sent som 1922 inrättat posten i fråga. Dessutom förhåller det sig nog också på det sättet, att en sådan besparing alldeles säkert skulle bli ganska imaginär. Granskar man de resekostnader, som t. ex. våra utländska representanter åsamka staten, skall man finna, att det har kostat 41,000 kronor att flytta en generalkonsul från Helsingfors till Shanghai, och jag förmodar, att kostnaden väl skulle bli ungefär densamma, om man nu skulle flytta hem detta legationsråd från Peking för att om ett par år eventuellt återbesätta posten i fråga.

Posten kostar ungefär 23 tusen kronor om året, och om man då därtill tager i betraktande de resekostnader, som staten skulle komma att vidkännas för ministrernas i Tokio tjänsteresor i Kina, finner man, att några egentliga besparingar icke skulle kunna komma i fråga, om man på någon kortare tid skulle indraga ifrågavarande legationsrådspost i Peking.

Beträffande den föreslagna indragningen av ministerposten i Wien har statsutskottet, som hans excellens herr utrikesministern och ministern för utrikes ärendena erinrade, gått en medelväg och föreslagit, att man därstädes skulle behålla en diplomatisk representant, som skulle få en självständig ställning och karaktär av chargé d'affaires. Under sådana omständigheter tror jag verkligen, att den lösningen, vad Wien beträffar, är alldeles till fyllest, och att kammarerna således icke har anledning att ansluta sig till herr Lindmans yrkande. Det

torde vara säkert, att denna extra chargé d'affaires, som vi skulle få i Wien, är i stånd att göra landet precis samma tjänster, som den nuvarande representanten därstädes, och då vinner ju även herr Lindman, vad han åsyftat med sin motion. Jag tror sålunda att kammaren såväl i fråga om legationsrådsposten i Peking, som i fråga om ministerposten i Wien har all anledning att biträda statsutskottets förslag, till vilket jag, herr talman, skall be att få yrka bifall.

*Ang.
beskickningar
och konsulat.
(Forts.)*

Herr Röing: Herr talman! Den nuvarande regeringen befinner sig i en synnerligen angenäm situation beträffande de olika huvudtitlarnas behandling i riksdagen. Det har under innevarande riksdag ytterst sällan förekommit att riksdagen har motsatt sig beviljandet av de anslag, som regeringen har föreslagit. Desto oftare har det emellertid förekommit, att riksdagen vid olika tillfällen beviljat ett större anslag än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag förstår så väl den sparsamhetssynpunkt, som har gjort sig gällande hos regeringen. Det firnes emellertid enligt min mening en gräns även för en klok sparsamhet, och jag anser, att de ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, som statsutskottet i det föreliggande betänkandet har föreslagit, äro för vårt land synnerligen lyckliga, och att de anslag, som riksdagen i dag utan tvivel kommer att bevilja utöver vad Kungl. Maj:t hemställt, äro mycket väl användbara pengar.

Jag begärde ordet innan herr Lindman hade yttrat sig. Det är verkligen ett nöje för mig att för en gångs skull helt och fullt kunna instämma i den uppfattning, som han har uttalat. Hade icke hans excellens herr utrikesministern haft ordet efter herr Lindman och därvid framhållit, att det ur vissa synpunkter vore mycket önskligt att ministerposten i Bern upprätthålles, skulle jag ha begränsat mitt anförande till att framhålla önskvärdheten av att, om en och samma minister skall bekläda ministerbefattningen i Wien, Bern och Budapest, denna minister bör placeras i Wien.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena framhöll, att skillnaden mellan en ministers ställning och en chargé d'affaires ställning icke är så stor, som mången tror. Ja, i en viss utsträckning må detta vara riktigt, men om nu så är fallet, kan man med rätta tänka sig den lösningen, att en representant med ställning som chargé d'affaires placeras i Bern, och att ministern placeras i Wien. Ur det svenska näringslivets synpunkt är det icke tu tal om annat, än att Wien betyder vida mer än Bern. Jag förstår så väl, att de av kammarens ledamöter, som för ett par tre år sedan besökte Wien, från detta besök hava kvar det intrycket, att Österrike är ett land och Wien en huvudstad, utan någon större betydelse. Själv besökte jag sommaren 1922 Wien och Österrike, och från det besöket hade även jag onekligen ett sådant intryck. Den förmodan, man då hyste om huvudstädernas i Tjeckoslovakiet, Jugoslavien, Ungern m. fl. stater stora betydelse för dessa länders ekonomiska liv har senare icke visat sig hålla streck, utan, som herr Lindman nyss har framhållit, förhåller det sig nu så, att Wien efter krisen har blivit en centralpunkt för det ekonomiska livet icke endast i Österrike utan även för Tjeckoslovakiet, Jugoslavien, Ungern och ett flertal av Balkanstaterna. Jag är övertygad om, att i den händelse hans excellens herr utrikesministern för erhållande av informationer härutinnan skulle vända sig till svenska köpmän och representanter för svenska storindustrier, som arbeta på dessa länder, skulle hans excellens herr utrikesministern utan tvivel få samma upplysningar och samma svar, som herr Lindman nyss har lämnat.

På dessa skäl, herr talman, tillåter jag mig instämma i det yrkande, som framställdes av herr Lindman.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Beskow:** Herr talman! Mina damer och herrar! Herr Röings anförande har uppkallat mig till att säga

Ang.
beskickningar
och konsulat.
(Forts.)

ett par ord. Enligt mina erfarenheter som tidigare industriman och exportör synes mig herr Röing i vissa avseenden ha överdrivna föreställningar om vad en minister verkligen kan uträtta för vårt näringsliv i utlandet. Det förhåller sig nog så, att ministrarna i utlandet oftast äro mera inriktade på det politiska arbetet. De kunna icke göra så mycket för vår industri och våra näringar som man ofta föreställer sig. Som ett bevis på uppfattningen i industrikretsar torde jag kunna anföra, att Sveriges industriförbund, som representerar större delen av Sveriges industri, helt och fullt har tillstyrkt alla de indragningar, som besparingskommittén föreslagit. Visserligen har av Exportföreningen invändningar rests mot vissa av besparingskommitténs förslag, men, så vitt jag vet, har ingen invändning gjorts mot förslaget att indraga ministerposten i Wien.

Som ett exempel på att icke alla våra ministrar hava så noggrann kännedom om våra handelsförbindelser med utlandet skall jag be att få nämna följande. En svensk affärsman har monopol på import av en vara från visst utländskt land. Denna import representerar ett värde av cirka en och en halv miljon kronor, under det att all övrig import från ifrågavarande land till Sverige har ett värde av ett fåtal miljoner kronor, jag gissar på fem miljoner. Vid ett sammanträffande mellan vår minister i ifrågavarande land och den svenska affärsmannen meddelade ministern, att han icke kände, att varan i fråga överhuvud taget för närvarande exporterades till Sverige. Han trodde att importen av denna vara var helt omhändertagen av amerikanarna.

Jag tror för min del, att när det gäller att avgöra huruvida Sverige bör representeras av en minister eller ett legationsråd i Wien, har man anledning att framför allt taga hänsyn till betydelsen av ett samarbete mellan länderna ur kulturell synpunkt. I så fall är det alldeles tillräckligt, att man går på den linje, som utskottet har valt.

Herr Lindman: Herr talman! Jag vågar inlägga en gensaga mot finansministerns yttrande, därför att hans uppfattning icke alls stämmer överens med min egen erfarenhet. Jag känner icke den erfarenhet som finansministern har beträffande Sveriges affärer i utlandet. För min del saknar jag icke kännedom om dem, då jag har haft tillfälle att i en ganska stor omfattning syssla med sådana här saker. Jag vill tvärt emot finansministerns uttalande framhålla, att Sveriges industrimän och köpmän kunna ha och ha också en mycket god nytta av de svenska ministrarna i utlandet. De ha en mycket stor nytta av dem, och jag har av egen och av andras erfarenhet reda på, att om man, när man kommer till en stad, där vi ha en beskickning, av ministern därstädes begär hjälp med introduktioner till den och den, eller, om det gäller regeringsaffärer, till vederbörande minister eller ämbetsverk, så finnes det inga människor i världen, som äro så beredvilliga att stå till tjänst som de svenska ministrarna i utlandet. Jag vet, att de äro utomordentligt älskvärda och tillmötesgående. De göra allt vad i deras förmåga står för att bispringa och hjälpa den svenska allmänheten, men naturligtvis kan ett sådant fall som det, vilket finansministern talade om, nämligen att en minister icke ägde kännedom om ett sådant förhållande som där relaterades, inträffa. Skulle jag draga någon slutsats av detta speciella fall, skulle jag endast vilja säga att det icke var bra av den ministern att icke känna till den ifrågavarande svenska handelsförbindelsen. Ministrarna i utlandet böra naturligtvis studera det lands export och import, i vilket de äro ackrediterade. Jag är emellertid övertygad om, att om denne svenske köpman personligen vänt sig till vår minister och bett honom om hjälp med upplysningar, introduktioner eller rekommendationer skulle den ministern i allra högsta grad därvid varit honom behjälplig.

Jag undrar om det överhuvud taget kan vara riktigt att fälla en sådan dom, som herr finansministern, för övrigt tämligen oreservervat, här fällde över de

svenska ministrarna och beskickningarna i utlandet. Jag kan emellertid icke ansluta mig till en sådan förkastelsedom, och jag undrar om finansministern av sin kollega hans excellens herr utrikesministern kan få stöd för denna sin uppfattning.

*Ang.
beskickningar
och konsulat.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Branting* och *Pehrsson* i Göteborg.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Beskow**: Herr talman! Jag är av alldeles samma uppfattning, som herr Lindman, att våra ministrar äro utomordentligt älskvärda, och att man av dem, om man nu anser sig ha anledning att taga deras hjälp i anspråk, får allt stöd. Men jag är också övertygad om, att det i de flesta fall icke finnes anledning att söka deras bistånd. De stora affärerna träffas ju mera direkt mellan parterna och uppgöras på helt andra vägar än genom legationerna. Det är min erfarenhet och uppfattning.

Herr **Nylander**: Herr talman! I anledning av vad finansministern anført i sitt första yttrande vill jag gent emot honom påpeka, att när denna fråga om beskickningarna i Wien och Bern behandlades inom Exportföreningens styrelse föreslogs av ledaren för ett av Sveriges allra största industriföretag, att Exportföreningen å svensk industris vägnar bestämt borde påyrka att beskickningen i Wien skulle bibehållas och att, om indragning skulle ske, densamma borde gå ut över vår beskickning i Bern. Denna uppfattning delades även av de andra talrikt närvarande representanterna för olika svenska industrigrenar och såväl härav, som ock av mycket annat, framgår, att den svenska industrien många gånger verkligen anser sig ha verklig nytta av våra utrikesrepresentationer, ty annars hade den ju ej anledning att framställa dylika yrkanden.

Jag vill icke på något sätt överdriva betydelsen av våra diplomatiska representanter och utrikes representation i övrigt, men ett är givet, och det är, att de av våra representanter i utlandet, som verkligen inom sina områden intressera sig för sina praktiska uppgifter — och de äro nu för tiden inom utrikesdepartementets stat lyckligtvis ej få —, kunna göra och göra verkligen nytta för vår handel och industri, när dessas målsmän anse sig vara i behov av deras tjänster. I enlighet med denna synpunkt och efter ingående noggrann prövning kom Exportföreningens styrelse till det resultatet, att Wienbeskickningen borde bibehållas, och att det jämväl var av allra största vikt att generalkonsulatet i Batavia bibehölles. Samtidigt var styrelsen emellertid angelägen om att så mycket som möjligt tillmötesgå de av besparingskommittén föreslagna indragningarna, vilka ju också ifrågavarande styrelse i ett flertal punkter tillstyrkt.

Jag har, herr talman, ej velat underlåta att göra denna korta erinran.

Herr **Röing**: Herr talman! Jag blev överraskad, när jag från statsrådsbänken erfor, att finansministern hade den uppfattningen att våra svenska ministrar i utlandet icke kunna befrämja de svenska näringarnas intresse.

Sedan jag sist hade ordet, har herr Lindman med instämmande av herr Branting uttalat sin uppfattning om den nytta som dessa våra svenska legationer i utlandet uträtta för vårt näringsliv och jag delar, liksom Exportföreningens direktör, denna herr Lindmans uppfattning. Såsom köpman under 36 år har jag ofta vänt mig till de svenska legationerna i utlandet och många gånger haft nytta av deras upplysningar. Min uppfattning och erfarenhet från dessa år går således i en annan riktning än den som från finansministerns sida uttalades.

Jag tror visserligen, att det har funnits och ännu finnes svenska ministrar i utlandet, som icke tillräckligt beakta eller söka tillvarataga de svenska näringarnas intressen. Jag hoppas emellertid att våra diplomater i utlandet i allt större utsträckning skola söka tillvarataga och befrämja de svenska näringarnas intressen.

Ang.
beskickningar
och konsulat.
(Forts.)

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall endast be att få göra en ändring i det yrkande jag nyss framställde, så att det må bliva formellt riktigt. Jag hemställer sålunda,

att punkt I — sidan 17 i utlåtandet — måtte erhålla följande lydelse: att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herrar Nylanders och Lindmans motion må a) bestämma antalet befattningshavare å ordinarie stat för beskickningar och konsulat på nedanstående sätt — — — — ;

att å sidan 22 under Anm. 3 momentet d) måtte erhålla lydelsen: sänka det ordinarie förslagsanslaget till beskickningar och konsulat, nu 1,690,000 kronor, med 30,000 kronor till 1,660,000 kronor;

att punkten II på samma sida måtte helt och hållet utgå; samt

att statsutskottet måtte bemyndigas göra de ändringar i staterna, som bliva en följd av detta.

På det att kammaren må få klart för sig vad mitt förslag betyder, vill jag tillägga, att det i själva verket endast innebär, att status quo bibehålles beträffande Budapest, Wien och Bern.

Herr Röing: Herr talman! Jag tillåter mig återtaga mitt förra yrkande och instämma i det av herr Lindman nu framställda.

Herr Månsson i Hagaström: Herr talman! Jag har vid ett par föregående tillfällen vid behandling av hithörande ärenden yrkat på, att man skulle se till, att vederbörande legationer, om vi nu skola ha dem — jag anser en hel mängd av dem fullkomligt överflödiga — böra rekryteras på sådant sätt, att de åstadkomma största möjliga nytta och passa i respektive land.

Förra året tog jag mig sålunda friheten att såsom ett önskemål uttala — och jag skall i dag be att få fråga vederbörande minister, när man kan beräkna att någon ändring i sådan riktning kan komma till stånd — att legationschefen i Rom, eller i varje fall någon av de mera framskjutna medlemmarna av legationen där, måtte vara en svensk medeltidshistoriker med huvudsaklig uppgift att arbeta i Vatikanens arkiv och på andra områden där. Det är, om jag icke missminner mig, tredje gången jag framställer denna önskan. Jag har den uppfattningen — somliga hava en motsatt — att man har icke av legationen i Italien, sådan den är organiserad, samma nytta, som man kunde ha, om med legationen vore förbunden en verklig forskarebefattning. Handelsintresse kunna vi ha på ett eller annat område där nere, men det som vi sälja mera till Italien, därför att vi där hava en legation, torde vara ganska obetydligt. Tidigare har ju också man och man emellan och även i debatten här i kammaren ifrågasatts indragning eller förändring av legationen i Rom.

Det är en annan sak som jag skulle vilja sätta i samband med detta, även om den inte direkt hör hit. Jag för min del har aldrig kunnat begripa vad våra militär- och marinattachéer ha för sig därute i utlandet. Jag har varit i tillfälle samtala med personer som tjänstgjort i utlandet som marinattachéer. Jag minns hurusom jag för några år sedan talade med en sådan om en så allbekant sak som firedirecting-systemet på slagskepp. Det visade sig då, att den mannen, som varit marinattaché, inte hade en aning om firedirecting-systemet, vilket jag, fastän bara rallare, gott hade reda på. Detta är ett förhållande, säger jag, som ovillkorligen vid nästa stat måste tagas under övervägande, om man överhuvud taget skall hålla sig med denna lyx. Det har upplyst mig, att vi i Finland hava en militärattaché. Kan någon förnuftig människa begripa, vad en militärattaché skall göra i Finland. Om vi anställde honom hos Kronobergs läns skytteförening, skulle det vara mycket nyttigare och mer givande för den svenska arméledningen. Det är en hel

del andra dylika saker som jag skulle vilja taga itu med, men det får vara nog för denna gång.

*Ang.
beskickningar
och konsulat.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till den vid punkten fogade reservationen samt 3:o) bifall till det av herr Lindman under överläggningen senast framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen fann den under 2:o) angivna nu hava flertalets mening för sig. Men jämväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 3 i statsutskottets utlåtande nr 3 antager den vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Lindman under överläggningen senast framställda yrkandet.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 103 ja, men 108 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöi följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3 av utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Lindman under överläggningen senast framställda yrkandet.

Huvudvoteringen utföll med 128 ja mot 81 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 4—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18, angående anslag till Sveriges representation i Nationernas förbunds råd m. m.

*Ang. Sveriges
representation
i Nationernas
förbunds råd
m. m.*

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:it uti innevarande års statsverksproposition under punkten 4 av tredje huvudtiteln föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen måtte till bestridande av kostnaderna för Sveriges representation i Nationernas förbunds råd m. m. för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra förslagsanslag av 50,000 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Norman*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till bestridande av kostnaderna för Sveriges representation i Nationernas förbunds råd m. m. för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra förslagsanslag av 40,000 kronor.

Ang. Sveriges
representation
i Nationernas
förbunds råd
m. m.
(Forts.)

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr Norman: Som kammaren behagade finna, har jag vid denna punkt fogat en reservation med yrkande, att det av Kungl. Maj:t här äskade anslaget å 50,000 kronor skall nedsättas till 40,000 kronor. Kungl. Maj:t har hemställt om en ökning med 20,000 kronor av det tidigare med 30,000 utgående anslaget, beroende därpå, att sedan Sverige erhöi en representant i Nationernas förbunds råd, Kungl. Maj:t den 25 maj förra året, *d. v. s. under då pågående riksdag*, utan vidare å denna anslagspost till den svenska rådsrepresentanten utanordnat en ersättning, uppgående till 20,000 kronor för år, vilken ersättning för första halvåret 1924 har bestämts till motsvarande belopp enligt beslut av Kungl. Maj:t den 31 sistlidne december. Då jag för min del inte kan undgå att finna, att denna rådsrepresentanten tillerkända ersättning på 20,000 kronor är synnerligen rundligt tilltagen, särskilt med hänsyn till de högst betydande dagtraktamenten och annat, som tillkommer Sveriges representanter vid resor utomlands, har jag ansett, att denna ersättning synnerligen väl skulle kunna minskas till förslagsvis halva beloppet eller 10,000 kronor. Under sådana förhållanden skulle den anslagsökning, som här skulle komma i fråga, endast behöva uppgå till 10,000 kronor och hela anslaget alltså kunna sättas till 40,000 kronor.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till min vid utskottets utlåtande fogade reservation.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag jämväl i denna punkt. Det är ju på det sättet, att regeringen helt nyligen bestämt detta arvode till 20,000 kronor utan att rådsrepresentanten i fråga framställt några önskemål om detta arvode. Uppdraget är ju vidare tillfälligt och under sådana förhållanden synes det mig icke finnas någon anledning att nu nedsätta anslagssumman såsom herr Norman föreslagit. Det är också alldeles klart, att dessa 20,000 kronor inte tillfalla rådsrepresentanten ensam, utan han måste därmed jämväl avlöna den sekreterare, som biträder honom. Jag tycker, att det verkligen skulle vara en smula futtigt, jämväl med hänsyn till den representation som torde åligga vår rådsrepresentant nedsätta hans av regeringen, jag förmodar efter noggrant övervägande bestämda arvode, och jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 19—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
upplysnings-
verksamhet
i utlandet rö-
rande Sverige.

Härpå föredrogs punkten 29, angående anslag till upplysningsverksamhet i utlandet rörande Sverige; och anförde därvid:

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Detta anslag, som avser upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige, har departementschefen nödgats nedpruta från 125,000 kronor, som utgår under innevarande budgetår, till 115,000 kronor. Han säger emellertid, att det är uteslutande sparsamhetsskäl,

som nödgat honom till en sådan nedskärning, och han tillägger, att nedskärningen måst göras trots den ytterliga svårighet, som varit för handen att kunna på ett tillfredsställande sätt fylla behovet ens med 125,000 kronor. Då denna fråga förelåg inom utskottsavdelningen, så var man där betänkt på att ytterligare nedsätta anslaget till 100,000 kronor, och det är det, som är den egentliga utgångspunkten för min reservation. Den ståndpunkten fann man emellertid ohållbar, sedan man sett siffrorna och gått igenom papperna ordentligt, och utskottet stannade därför vid ett belopp av 110,000 kronor. Om nu, såsom departementschefen, säkerligen med rätta, uttalat, 115,000 kronor är bra litet, så är ju 110,000 kronor ännu mindre. Det har emellertid ställts i utsikt, att man skulle kunna ha möjlighet att använda medel från andra anslag för tillgodoseende av oundgängliga behov på detta område. Jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att med frånträdande av min reservation yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
upplysnings-
verksamhet
i utlandet rö-
rande Sverige.
(Forts.)*

Herr **Norman**: Såsom den ärade föregående talaren upplyste, förelåg verkligen inom avdelningen den situationen, att majoriteten var benägen för att nedsätta detta anslag till 100,000 kronor, och därifrån stammar, som nyss nämndes, reservationen. Men sedan majoriteten av statsutskottets ledamöter sträckt sitt tillmötesgående dithän, att de gått med på ett anslag av 110,000 kronor, vilket endast innebär en nedsättning av 5,000 kronor i det av Kungl. Maj:t äskade beloppet, så förefaller det, som om reservanten bort kunna ansluta sig till detta, såsom han också inom avdelningen syntes vara beredd att göra. Det synes vara sådana förhållanden här, att riksdagen bör trycka på nödvändigheten att iakttaga nödig sparsamhet.

Jag ber, herr talman, för min del, utan att närmare ingå på saken, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! När jag yrkar bifall till utskottets hemställan om ett anslag av 110,000 kronor, så gör jag det inte därför, att jag anser, att sparsamhetssynpunkten här bör vara den enda avgörande. Ty det föreligger ett bestämt behov för oss att göra oss kända ute i världen. Vi ligga inte vid stråkvägarna, och vi torde därför mera skada än gagna våra intressen, om vi äro alltför sparsamma på denna punkt. Vi riskera då att alltjämt få leva vårt avskilda liv eller att på andra områden få sätta in större kraft för att göra oss kända. Jag anser, att detta är ett anslag, där man inte bör spara mer än den absoluta nöden kräver, och någon sådan nöd föreligger icke. Därför anser jag att man här bör iakttaga en viss försiktighet i fråga om sparsamhet.

Herr *Nylander* instämde häruti.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 30—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

Lades till handlingarna.

Punkten 34.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Ang. ändring i lagen om val till riksdagen. Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen jämte tre motioner angående ändringar i samma lag.

Genom en den 19 mars 1924 dagtecknad, till konstitutionsutskottet hänvisad proposition, nr 179, hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen.

I samband med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehaft dels en i anledning av propositionen av herr *Stendahl* i första kammaren väckt motion, nr 286;

dels ock två inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 135 av herr *Johansson* i Bro och nr 222 av herr *Holmström* i Gävle.

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen.

Härigenom förordnas, att 59, 79, 81 och 87 §§ i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen skola, 59, 79 och 87 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

59 §.

Vid — — — kännetecken.

Å valsedel skall ovanför namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av väljare eller viss meningsriktning). Mellan partibeteckningen och namnen må förekomma en underpartibeteckning (beteckning i ord för viss grupp av väljare eller viss meningsriktning inom partiet) och mellan sådan beteckning och namnen en fraktionsbeteckning (beteckning i ord för viss grupp av väljare eller viss meningsriktning inom underpartiet).

Namnen — — — avser.

Valsedel — — — åsyftas.

79 §.

Ogill — — — med avsikt där anbragt; vilken saknar partibeteckning, eller upptager sådan eller underpartibeteckning eller fraktionsbeteckning å annat ställe än ovanför namnen, eller upptager flera än tre beteckningar ovanför namnen;

vilken — — — namn.

Finnas — — — ogilla.

81 §.

1. För rösternas sammanräknande ordnas valsedlarna efter partibeteckning. Förekommer inom parti underpartibeteckning, ordnas partiets valsedlar efter

sådan beteckning. Sedlar utan underpartibeteckning anses tillhöra ett särskilt underparti.

Förekommer inom underparti fraktionsbeteckning, ordnas underpartiets valsedlar efter sådan beteckning. Sedlar utan fraktionsbeteckning anses tillhöra en särskild fraktion.

Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)

2. För varje fraktion bestämmas i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan namnen å fraktionens valsedlar. Därvid tillämpas de i 19 § angivna grunder.

3. För varje underparti bestämmas i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan namnen å underpartiets valsedlar. Därvid anses namnen å varje fraktions valsedlar förekomma i den jämlikt 2 mom. bestämda ordning och tillämpas i övrigt de i 19 § angivna grunder.

4. För varje parti bestämmas i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan namnen å partiets valsedlar. Därvid anses namnen å varje underpartis valsedlar förekomma i den jämlikt 3 mom. bestämda ordning och tillämpas i övrigt de i 19 § angivna grunder.

5. Platserna fördelas mellan partierna och besättas enligt de i 20 § angivna grunder.

6. Mellan lika rösttal eller jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

87 §.

1. Har — — — honom.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka upptaga den avgångnes namn och på grund därav gällde för detta namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen inom partiet. Varje valsedel gäller såsom hel röst, och röstvärdet — — — skilje lotten.

Efter — — — försegling.

2. Lag samma vare, där riksdagsman, som blivit utsedd jämlikt 1 mom., avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd; och skall vid den nya sammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, som upptaga den först avgångnes namn och på grund därav gällde för detta namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen inom partiet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1924;

2:o att motionen II: 135 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3:o att motionen II: 222 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

och

4:o att motionen I: 286 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Larsson* i Västerås, *Strömberg*, *Gustav W. Hansson*, *Larsén*, *Sävström*, *Andersson* i Igelboda, *Sjöström* och *Fast*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1:o att riksdagen icke måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

2:o att motionerna II: 135 och I: 286 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; och

3:o att motionen II: 222 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

av herr *Stendahl*.

Sedan *punkten 1* föredragits, anförde:

Herr *Larsson* i Västerås: Herr talman! Den nu föredragna punkten i konstitutionsutskottets utlåtande innefattar, som kammaren torde ha funnit, rätt

Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)

väsentliga ändringar i vallagen. Utskottet tillstyrker nämligen den kungl. propositionen i ämnet, i vad den avser valen till andra kammaren. Och det föreliggande förslaget går ut på att i stället för *en partibeteckning* enligt nu gällande stadganden i vallagen skulle införas ej mindre än *tre partibeteckningar* vid valen till andra kammaren. Det föreslås nämligen i propositionen, vilken utskottet, som nyss nämndes, tillstyrkt beträffande valen till andra kammaren, att det skall införas en partibeteckning, en underpartibeteckning och en fraktionsbeteckning, med rätt för väljarna att använda alla dessa tre beteckningar, om de så finna lämpligt. Partibeteckningen skulle användas av kartellen eller sammanslutningen emellan olika politiska partier, som komma överens om att samverka vid valen. Dessa ha gemensam partibeteckning, som vi kunna kalla för t. ex. överpartibeteckning. Sedan har man underpartibeteckningen för de särskilda samverkande partierna, t. ex. de frisinnade, bondeförbundet, högern o. s. v. Men så kommer därtill den s. k. fraktionsbeteckningen, och den är avsedd för grupper inom partierna. Härjämte har det också föreslagits en mindre ändring beträffande sammanräkningsförfarandet. Mot detta förslag kunna resas synnerligen starka betänkligheter, och jag skall senare något närmare gå in på dessa i anslutning till den reservation, som jag jämte flera andra av utskottets ledamöter avgivit vid detta utlåtande, och vari vi yrka avslag på såväl den kungl. propositionen som utskottets förslag i ämnet.

Till en början ber jag att få erinra om de vid 1921 års riksdag företagna ändringarna i vallagen, varigenom bland annat den absoluta rangordningens tillämpning infördes vid sammanräkningen. Det torde vara obestriddigt, att denna förändring medfört ökade möjligheter för samverkan mellan olika partier, samtidigt som de olika grupperna inom partierna bereddes tillbörligt utrymme. Såväl i propositionen som i utskottets utlåtande erkännes också detta. Men nu anser emellertid utskottet i likhet med Kungl. Maj:t, att detta icke är tillfyllest. Departementschefen anser till och med, att det föreligger ett »obestriddigt behov» att ordna det lojala kartellväsendet på ett sådant sätt, att det fyller sitt ändamål utan menliga biverkningar. Det behov, som enligt departementschefens uttalande lär förefinnas, motiveras i propositionen, bland annat därmed, att två motioner ha väckts i riksdagen med yrkande om införande av underpartibeteckningar. Den ena motionen väcktes vid 1922 års riksdag och den andra vid denna riksdag. Båda motionerna äro väckta — det kan observeras — av enskilda ledamöter, en i första kammaren och den andra, den vid årets riksdag, här i andra kammaren, sålunda icke ens understödda av det parti, som motionärerna tillhörde, nämligen bondeförbundet. Ätminstone har det icke givits uttryck däråt i motionerna. Den förstnämnda motionen, som väcktes vid 1922 års riksdag, avstyrktes av konstitutionsutskottet och avslogs av båda kamrarna. I denna kammare förekom icke ens debatt i ärendet. Den vid denna riksdag väckta motionen torde icke helt kunna åberopas för det förslag, som propositionen upptagit och utskottet nu tillstyrkt, därför att denna motion jämte dessa underpartibeteckningar också påyrkar officiella valförberedelser. Kammaren torde emellertid finna, att detta icke kan vara något så särdeles starkt belägg för behovet av de i propositionen föreslagna ändringarna, även om vissa sympatier därför ha uttalats i första kammaren. Och icke heller torde 1919 års proportionsvalssakkunniga kunna åberopas som stöd för den nu föreliggande propositionen. Jag ber här att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att det nu föreliggande förslaget till ändringar i vallagen sammanfaller med det förslag, som de proportionsvalssakkunniga framlagt i sitt betänkande, nämligen beträffande förbundsörfarandet, dock med den avgörande skillnaden, att de proportionsvalssakkunniga i samband med detta förfarande bestämt förordade officiella valförberedelser, något som emel-

lertid departementschefen i detta sammanhang ansett sig icke kunna eller böra föreslå.

Nu anför emellertid departementschefen, att det framlagda förslaget avser att tillgodose två önskemål. »Man vill», heter det i propositionen, »möjliggöra dels för två eller flera partier att med varandra ingå kartell, dels ock för väljare inom dessa fraktioner att utan risk för den gemensamma saken göra speciella önskemål gällande vid röstningen.» Ja, jag kan icke underlåta att något framhålla, vad de proportionsvalssakkunniga ha sagt beträffande dylika karteller. De proportionsvalssakkunniga framhålla nämligen, att en anordning med officiella valförberedelser — som de för sin del ha förordat i sammanhang med sitt förslag om förbundsförbandet, d. v. s. samverkan mellan olika partier vid val — rätt organiserad, bereder skydd mot illojala karteller. »Det är endast på denna väg», säga de sakkunniga, »som det blir möjligt att på ett tillfredsställande sätt reglera kartellväsendet, sammanslutningarna mellan olika nyanser av politiska strävanden eller lokala delar av samma parti till samverkande enheter i valrörelsen.» Och vidare betona de sakkunniga, att officiell nominering i förening med officiellt ingångna listsammanslutningar skulle »komma att på ett helt annat sätt än de nuvarande oreglerade valförberedelserna åstadkomma klarhet och ordning i valrörelsen. De skulle förebygga hemlighetsmakeri och överrumplingar av alla slag, kraftigt motverka splittring och i stället verka *samlade* på väljarskarorna». I detta sammanhang betona de sakkunniga till sist, med hänsyn till ökningen av valmanskåren och den avsevärda förstoringen av valkretsarna, att införandet av officiella valförberedelser blir ännu mera påkallat.

Av det nu anförda torde framgå, att de proportionsvalssakkunniga icke ansett sig kunna förorda införande av bestämmelser i vallagen rörande karteller eller samverkan mellan olika politiska partier, utan att desamma förbindas med officiella valförberedelser.

Departementschefen har även ansett, att de här ändringarna äro tämligen oskyldiga. Det gäller endast att tillgodose det enligt hans mening föreliggande lojala behovet av samverkan mellan olika partier och behovet för olika grupper inom partierna att få göra sina speciella önskemål gällande. Jag och mina medreservanter tillåta oss emellertid att ha en helt annan uppfattning. Enligt min mening kunna dessa nu föreslagna förändringar, om de komma att antagas av riksdagen, för vårt politiska liv bliva av en ganska stor betydelse. För oss reservanter är icke vad jag nyss anförat rörande behovet och de proportionsvalssakkunnigas ställning till här förevarande spörsmål avgörande, utan för oss är det mest avgörande skälet för avslag på propositionen det, att förslaget icke endast innefattar ökade möjligheter till samverkan mellan olika partier utan därjämte genom införande av fraktionsbeteckning direkt inbjuder till smärre gruppbildningar inom partierna. Och enligt vår mening föreligger det med hänsyn härtill synnerligen stor risk för, att särintressena komma att framträda på sådant sätt, att önskvärd samling kring de stora politiska principfrågorna omöjliggöres eller i varje fall försvåras. Jag tror, att kammaren skall finna, att i detta uttalande ligger ingen som helst överdrift. Det torde nämligen vara uppenbart, att när man genom dessa fraktionsbeteckningar så att säga inbjuder smågrupper att gå fram med sina särskilda kandidatlistor under dessa legala fraktionsbeteckningar, att dessa smågrupper och särintressen också skola komma att begagna sig av dessa möjligheter. Nu säger man, att det är icke så farligt med det, ty det får i alla fall lov att vara en rätt så stark grupp, beroende på valkretsens storlek och antalet, som skall väljas, om de överhuvud taget skola få in någon. Ja, det är klart. Men vilka särintressen är det, som ej hysa den förhoppningen, att nog skola vi om våra intressen kunna samla så många, att vi åtminstone kunna

Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)

Ang. ändring i lagen om val till riksdagen.
(Forts.)

få in en kandidat. Så kommer resonemanget alldeles tydligt att föras. Och hur går det då, om dessa orsintressen, sockeninressen för att ej säga byggeintressen och enskilda intressen, skola få göra sig gällande på detta sätt? Hur går det då med de stora synpunkterna, de stora principfrågorna, som väl egentligen böra vara avgörande vid valen? Ja, det kunna kammarens ledamöter själva lätt tänka sig vad resultatet härav kan komma att bli. Det kan otvivelaktigt komma att verka på det sättet, att, som sagt, de stora principfrågorna skjutas åt sidan för dessa många småintressen, och detta kan icke inverka fördelaktigt på det politiska livet i allmänhet och riksdagsarbetet i synnerhet. Fördelarna, som skulle komma genom införande av de nu föreslagna ändringarna, inskränka sig, såvitt jag kan förstå, till, att partier, som icke nu kunna förmås att gå fram under en gemensam partibeteckning, skulle kunna bevara sin motiverade eller omotiverade självständighet på det sättet, att då de gå samman med andra partier de under överpartibeteckningen kunna sätta sin egen partibeteckning som underpartibeteckning. Det är givetvis en viss fördel. En annan fördel anses vara den, att det icke är så noga med sammanhållningen om vallistorna. Grupperna inom partiet kunna gå fram med olika listor. De kunna till och med gå fram med gemensamma namn och i olika ordning utan att de behöva riskera att något annat parti skall kunna därigenom vinna någon förmån. Ja, det är otvivelaktigt en förmån, om man så vill, nämligen för den, som har den uppfattningen, att man bör gå så långt som möjligt för att tillgodose de speciella önskemål och särintressen som kunna finnas ute bland valmansskarorna. Men för dem, som anse, att detta icke kan vara till fördel för politiken i allmänhet och riksdagsarbetet i synnerhet, för dem kan icke detta betraktas som någon fördel. För min del anser jag, att i stället för att införa bestämmelser i vallagen, varigenom splittringen bland väljarskarorna kommer att ökas, bör man se till, att bestämmelserna äro sådana, att sammanhållningen om de stora principfrågorna så långt möjligt bevaras.

Och såvitt jag förstår kommer det nu föreliggande förslaget, om det antages, att verka splittrande på valmansskären, under det att de nu gällande bestämmelserna åtminstone i någon mån verka sammanhållande. Nu går det nämligen icke gärna för sig att ett parti splittrar sig för mycket, om ett annat parti röstar under samma partibeteckning. Departementschefen har också anfört detta såsom motiv för att införa dessa ändringar, nämligen att om två partier rösta under gemensam beteckning och det ena, större partiet, icke röstar enhetligt utan splittrar sig, men det andra partiet, som röstar under samma partibeteckning, är enigt om sina kandidater, kan det hända, att detta senare parti kan vinna någon plats på det större partiets bekostnad. Ja, det är riktigt, men det är just vetskapen därom, som verkar sammanhållande och, som jag nyss nämnde, är det icke någon anledning för respektive partier att under sådana förhållanden antaga utskottets förslag. Det är nämligen klart att, om vi skola kunna utnyttja möjligheterna med det nuvarande systemet och samverkande partier skola få sin riktiga andel av representationen, är det nödvändigt att hålla samman om kandidatlistorna. Med det nu föreliggande förslaget är det däremot icke alls nödvändigt att ha någon sammanhållning. Partier, som samverka, fraktioner, som gå under samma beteckning, ha full frihet att operera efter behag utan större risk för mandatförluster. Vad blir resultatet av detta? Jo, resultatet blir, förutom vad jag förut framhållit, även det, att det blir absolut omöjligt för vare sig de samverkande partierna eller för dem, som gå med underpartibeteckning, och ännu mera för fraktionerna att kunna ens i någon mån bedöma resultatet av sin röstgivning. Det blir ingen möjlighet för dem att bedöma, om Andersson eller Pettersson eller Lundström kommer att bli vald, det blir det fullständigt ovissa för vederbörande. Man vet ingenting om hur valresultatet kommer att

bli, förrän uträkningen har skett, och då torde det kunna hända, att rätt stora överraskningar komma till synes.

Ytterligare en sak, som enligt min mening också bör beaktas i detta sammanhang, är det, när man skall välja, är det klart, som jag förut nämnt, att smågrupper och särintressen komma att se till att de få kandidater, som bäst motsvara deras speciella önskemål, och då är det icke så noga med kandidaternas ställning till de stora principfrågor, som varje större parti har och som det gärna ser företrädda i riksdagen, även om, såsom helt naturligt är, de olika partierna se olika på de stora politiska principfrågorna. Men i alla fall, om det lyckas för dessa smågrupper att få en representant vald, så är det givet, att denna representant anser sig i viss mån bunden av dessa särintressen och anser sig i första hand böra främja dessa, då han är vald av den grupp, som haft det speciella önskemål, för vars tillgodoseende han blivit vald och för vilket denna grupp gått fram vid valet med särskild beteckning. Här, menar jag, föreligger stor fara för att kandidaturvalet icke kommer att bli det bästa under sådana förhållanden. Nu har man åtminstone någon garanti inom de olika partierna för att man söker få fram de bästa möjliga kandidater, vilka i stort sett motsvara den politik, som partiet vill föra, men med den nu föreslagna anordningen kan man riskera något helt annat.

Ja, jag skulle kanske kunna nöja mig med detta, då vi ha åtskilligt annat på dagens föredragningslista och det säkert är många flera, som vilja göra sina synpunkter gällande. Jag skall därför endast framhålla även den synpunkten, att de vid 1921 års riksdag antagna ändringarna i vallagen, då man införde de större valkretsarna och det ändrade sammanräkningsförfarandet, varigenom den absoluta rangordningens tillämpning genomfördes, ha tillämpats endast vid ett enda val till andra kammaren, och man torde utan överdrift kunna säga det, att det stora flertalet av valmännen ännu icke har helt kunna sätta sig in i dessa ändringar och utnyttjandet av desamma. För min del vågar jag bestämt påstå, att så ingalunda är fallet. När så är förhållandet, kan man väl starkt ifrågasätta, cavsett övriga skäl som tala emot, om det kan anses vara lämpligt att, då vi redan i höst stå inför val till andra kammaren, nu införa så väsentliga nyheter — jag tillåter mig kalla detta för nyheter, som här är föreslaget — som valmännen skulle få ganska svårt att komma till rätta med och som sannolikt skulle medföra de risker, som jag tillåtit mig att något beröra.

Till sist kan jag icke heller underlåta att citera vad vi anföra i vår reservation och som konstitutionsutskottet i ett annat sammanhang har uttalat. Det gällde vid det tillfället endast en utredning rörande ändring av valsättet, men utskottet uttalade i det sammanhanget, att utskottet ansåg sig böra betona önskvärdheten av »att så långt möjligt är, undvika ändringar i gällande principer för valsättet. Det är» — hette det vidare — »enligt utskottets mening angeläget, att väljarna genom längre tids tillämpning av samma system vinna förtrogenhet med detsamma och således förvärva erfarenhet om dess verkningar och om de olika möjligheter dess tillämpning erbjuder. Utskottet kan i detta sammanhang icke underlåta att framhålla, att, i den mån kännedomen om gällande regler och deras verkningssätt förbliver inskränkt till en relativt mindre krets, partierna och valorganisationerna vinna ökade möjligheter att bestämma valens utgång, medan å andra sidan väljarekårens önsknings, i den mån dessa skilja sig från organisationernas, få ökat tillfälle att göra sig gällande, ju mera förtrogna väljarna genom längre tids erfarenhet bliva med systemet.»

Detta uttalande godkändes av båda kamrarna, och för min del anser jag, att detta uttalande i ännu högre grad är tillämpligt på de nu föreslagna ändringarna.

Ja, herr talman, av vad jag nu i korthet har anfört torde bland annat framgå, att det föreliggande förslaget icke är uttryck för något allmänt behov samt att

*Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)*

Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)

detsamma skulle komma att söndra väljarskarorna i stället för att verka enande. Härtill kommer enligt min mening den synnerligen stora risken för att de stora politiska principfrågorna skulle trängas undan av de små särintressena, vilket utan tvivel skulle komma att verka i hög grad menligt ur allmän politisk synpunkt. Herr talman! Jag yrkar bifall till den av mig med flera avgivna, vid denna punkt fogade reservationen.

Herr Bäckström: Herr talman! Utskottets ärade ordförande har nu i sitt anförande framlagt sina synpunkter och givit uttryck åt de olägenheter, som enligt hans mening antagandet av förslaget skulle medföra. Reservanterna ha, såsom vi hörde i slutet av anförandet, den allmänna invändningen, att ständiga ändringar i lagar och stadgar, som beröra allmänheten så nära, äro förkastliga och i detta fall onödiga, då icke en allmän opinion kräver ändringarna. För min del kan jag i stort sett gilla dessa synpunkter. Men beträffande de föreliggande spörsmålen är det så, att förhållandena verkligen påkallat åtgärder i den riktning, som Kungl. Maj:ts proposition avser, och jag har därför inom utskottet givit min röst för att detta Kungl. Maj:ts förslag skulle bliva antaget.

Reservanterna ha till stöd för sin ståndpunkt åberopat ett uttalande i konstitutionsutskottets betänkande nr 21, som herr ordföranden nyss citerade en passus ur. Detta utskottets utlåtande avsåg en motion, väckt av herr Adelswärd med flera, och i den motionen yrkades det att riksdagen skulle besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning rörande »möjligheten att bygga de allmänna valen till riksdagens andra kammare och de kommunala representantförsamlingarna på en metod, som i högre grad än för närvarande möjliggör *direkta personval*, samt därefter till riksdagen inkomma med det förslag, vartill utredningen må föranleda».

Då utskottets ärade ordförande i detta sammanhang påstod, att det uttalande, som utskottet då gjorde, i ännu högre grad är tillämpligt på de nu föreslagna ändringarna, dristar jag mig att säga, att han nog använt överord. Det skrivelseförslaget avsåg dock en ännu mera omfattande sak än den som här begäres, ty det var en verklig nyhet, som då föreslogs; men här är det endast fråga om en utbyggnad på vad vi redan ha. Att utskottets ordförande, liksom hans partikamrater i utskottet, i detta fall anført reservation är mindre underligt, då de även varit med om att diktera det utskottsutlåtande, ur vilket citatet är taget. Jag står för min personliga del fri, ty jag var bland de reservanter, som yrkade bifall till den ifrågavarande motionen, och då det av Kungl. Maj:t nu framlagda förslaget i viss mån pekar hän mot något, som i motionen begärdes, är det klart, att jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Det kan icke förefalla kammaren så underligt, om reservanterna, som tillhöra andra kammarens största parti, ställa sig i den ställning, som de angivit i reservationen. Om åter övriga medlemmar i kammaren, som tillhöra partier, som icke äga denna numerär, hava andra synpunkter, kan icke heller det förvåna. Utskottets ärade ordförande underströk upprepade gånger, att detta var en minoriteternas rätt, som förfäktades i den kungl. propositionen, men han och hans kamrater bland reservanterna hade icke något intresse i den riktningen.

Det är ju bekant, och det vidrördes också i det nyss hållna anförandet, att vi 1921 fingo vissa ändringar i vallagen, avseende nytt sammanräkningsförfarande och ny valkretsindelning, som syftade till att vi dels skulle få tryggad en bättre ordning för platsernas fördelning inom partierna, dels genom större valkretsar möjliggöra en rättvisare fördelning av platserna proportionsvis inom partierna.

De sakkunniga, som förberedde den valreformen, föreslogo beträffande valen till andra kammaren officiella valförberedelser, och i sammanhang därmed personlig röstning med subsidiär liströstning. Kungl. Maj:t ansåg sig emellertid då icke böra upptaga det förslaget, och det har icke skett nu heller. Det försla-

get har visserligen sedan det först framfördes, rätt mycket diskuterats, men departementschefen har nu liksom 1921 icke ansett sig böra upptaga frågan om införande av dessa utbyggnader till valsättet. Kungl. Maj:ts förslag komplicerar därför icke heller saken så mycket, enligt min tanke att se. För valmännen ställer det sig icke så krävande som den siste ärade talaren ville framhålla. Det skulle möjligen i något fall ställa större krav på de sammanräknande myndigheterna och möjligtvis fordra något mera vakenhet i kritiska fall av valledningarna.

Ang. ändring i lagen om val till riksdagen.
(Forts.)

Den kungl. propositionen — det vill jag ännu en gång betona — avser enligt min mening icke några väsentliga ändringar och nyheter, som utskottets ärade ordförade betecknade dem, utan endast en utveckling av det nuvarande valsättet med partibetecknade valsedlar, och nyheterna ha tillkommit i syfte att giva valmannen möjlighet att utan skada för sitt parti rösta på den kandidat han finner det bäst att rösta på, och det kan icke vara olyckligt. Redan nu förekommer, att två skilda partier gå till val under samma partibeteckning, det vill säga bilda en kartell, och inom samma parti rösta redan nu två eller flera fraktioner med skilda listor. Det har emellertid visats, att därigenom fara för dekapitering kan föreligga. Men den risken har minskats genom införandet av den nu tillämpade sammanräkningsmetoden med absolut rangordning.

Det nya förslaget innebär i alla fall en avsevärd förbättring, ty om nu, såsom utskottets ärade ordförande erinrade om, två grupper av väljare rösta under samma partibeteckning och i den ena gruppen råder stor splittring i fråga om namnens ordning men i den andra råder enighet därutinnan, då kan den förstnämnda gruppen förlora en plats, även om den är den starkare; detta just emedan den absoluta rangordningen i viss utsträckning förhindrar en sammanräkning av sedlar, som upptaga samma namn fastän i olika ordning. Genom valkretsarnas förstoring ökas ju risken, ty möjligheten till splittring blir givetvis större. Det föreliggande förslaget i Kungl. Maj:ts proposition vill, som jag ser saken, avvärja denna olägenhet genom att närbesläktade listor skola kunna sammanföras till enheter med den verkan, att de vid sammanräkningen icke konkurrera med varandra annat än inom den gemensamma ramen, som skyddar dem i konkurrensen med andra listor. Sålunda kan det i de stora valkretsarna verka så, att liktänkande kunna förbinda sin lista för hela valkretsen och även gemensamt utnyttja sitt eventuella röstöverskott.

Reservanterna framhålla — och utskottets ärade ordförande kom också in på det — att den kungl. propositionen skulle stå i strid mot de s. k. proportionsvalsakkunnigas förslag. Jag tror emellertid, att de taga på saken något för lätt. Proportionsvalsakkunniga komma icke närmare in på den här frågan, ty de föreslago ju, såsom vi veta, partibeteckningarnas avskaffande och ersättande med officiella valförberedelser och förbundsförfarande. Jag har vid mitt arbete med detta ärende snarare funnit, att de sakkunnigas uttalanden ge stöd åt den föreliggande kungl. propositionen, som ju med en viss anknytning till de sakkunnigas tankegång upptager det, såsom jag tycker, väsentliga, nämligen ökad möjlighet till samgång i viss utsträckning vid val, fast utan officiella valförberedelser. Utskottet tar, såsom det synes av utlåtandet, för tämligen givet, att vederbörande, därest det en dag synes behövt, framlägga förslag om ytterligare utbyggnad av valsättet genom föreskrift om exempelvis officiella valförberedelser.

Att något redan nu emellertid bör göras för att verka i den riktning, den kungl. propositionen avser, visa — jag måste säga detta trots vad den siste ärade talaren nämnde — händelser såväl inom riksdagen som utom riksdagen. Funderingar ute bland valsmanskårerna, motioner och debatter i kamrarna under de sista åren tyda i alla fall på att man vid valen vill få en möjlighet till samarbete mellan olika partier och grupper under betryggande former. Detta synes

Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)

mig också i viss mån kunna vinnas, om, såsom Kungl. Maj:t anvisar, tillfälle funnes till underpartibeteckningar å valsedlarna. I sådana fall kunde de ju i kartell ingående partierna använda sina vanliga partibeteckningar såsom underbeteckningar; och denna möjlighet torde för övrigt också kunna i och för sig betraktas såsom en fördel. Detta har också medverkat till att jag intagit den ståndpunkt, jag har.

En omständighet, som för närvarande ofta avhåller intresserade från att ingå kartell, nämligen risken att göra platsförluster genom samverkan med olika politiska partier, den risken söker också Kungl. Maj:ts proposition avvärja, då den möjliggör en inom de särskilda fraktionerna i ett parti förefintlig önskan att bättre än med nuvarande bestämmelser kunna, utan att därigenom skada fraktionernas gemensamma intressen, göra särskilda önsknings med avseende å personvalet gällande.

Ja, härvid kommer man in på det spörsmålet, som utskottets ärade ordförande utmålade såsom något synnerligen avskräckande, nämligen faran för missbruk av partibeteckningar. Den faran har diskuterats under de sista åren, men erfarenheten från valen ger dock vid handen, att man nog hittills överdrivit, när det gäller frågan om annektering av partibeteckning. Såvitt man kunnat utröna, hava, såsom det också framhållits i propositionen, varken vid 1921 års val till andra kammaren eller vid de senare årens kommunala val kunnat påvisas några sådana här avskräckande fall. Men man påstår — därpå kom också utskottets ärade ordförande in — att man genom införande av underbeteckningar skulle få en ändring till det sämre, och att en del manipulationer kunde vidtagas, som skulle bli till synnerlig skada. Beträffande detta dristar jag mig att citera några ord ur Kungl. Maj:ts proposition: »Så länge det rör sig om härdvunna partibeteckningar, läser skillnaden dock icke bliva synnerligen stor. Saken ställer sig måhända något annorlunda, när det icke gäller olika partier utan särskilda fraktioner inom ett och samma parti. I det ena som det andra fallet torde emellertid kunna förväntas, att, då genom förevarande reform en bestämd ordning skulle tillskapas för ett lojalt samgående, det skulle komma att anses ännu mera otillständigt än förut av en grupp väljare att utan samtycke av en annan grupp eller emot dess vilja tränga sig på densamma.»

Ja, jag kan icke annat än be att få stryka under just detta uttalande. Någon känsla av ärlighet, anständighet och hederlighet skall väl ändå finnas även i det politiska livet. Röstmaterialet är ju för övrigt vid andrakammarvalen så stort och de därå inverkan omständigheterna så många och på förhand obestämbara, att man i de flesta fall nog kommer att akta sig för sådana kupp försök. Det kan ju hända, att genom ett dylikt illojalt förfarande en grupp till och med dekapiterar sig, ehuru den under andra förhållanden haft rätt till plats. Oegentligheter och valschoj kunna ju bli möjliga, men då man framhåller detta, ber jag att få säga, att med redan nu tillämpade valmetoder sådant i alla fall möjliggjorts. Och jag dristar mig tro, att det icke är, såsom den siste ärade talaren ville framhålla, på det sättet, att det kungl. förslaget rent av skulle inbjuda och utgöra en frestelse till att i större mån använda sig av ett illojalt förfarande, utan jag ser i stället i Kungl. Maj:ts förslag en möjlighet till att kunna tillintetgöra de hittills möjliga utvägar till kupper just genom den bestämmelsen att, så snart jämsides med underbetecknade valsedlar förekomma sådana utan underbeteckning, samtliga sedlar av sistnämnda beskaffenhet betraktas såsom om de hade en gemensam underbeteckning.

Röster hava höjts inom utskottet för att vi skulle taga endast en underbeteckning. Utskottets ärade ordförande gick in på frågan, varför man stannat inom utskottet för att såsom Kungl. Maj:t föreslår upptaga två slags underbeteckningar. Det är därför, att två ändamål äro att vinna enligt propositionen, och dessa två ändamål kunna icke vinnas, utan att underbeteckningarna också bli två.

Reservationen innehåller — utskottets ärade ordförande framhöll också detta mycket skarpt — att det förslag, som utskottet framkommer med, nämligen bifall till Kungl. Maj:ts proposition, skulle bli till synnerlig fara för det politiska livet. Det skulle bli så, att smärre grupper skulle verka söndrande och därigenom förhindra samling omkring de stora politiska principfrågorna. Detta, tror jag, är litet för starkt. Det är väl mest vid valtillfällena, som detta skulle kunna sägas, men jag tror, att när det gäller det gemensamma riksdagsarbetet skall man nog alltfört taga sikte på de stora politiska frågorna, och jag kan knappast tro, att det vid valen skulle bli fråga om splittring i följd av ortsintresse, sockenintresse, byintresse och enskildas synpunkter, om vi finge den nu föreslagna utbyggnaden. Så pass mognad finns väl ändå i våra dagar bland valmanskårerna och så mycket förtroende får man väl ändå ha till ledningarna att icke sådana utsvävningar, som jag måste kalla det, skulle behöva förekomma.

*Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)*

För att bereda möjlighet för de särskilda fraktionerna att på ett effektivt sätt framföra gemensamma namn skall nu enligt Kungl. Maj:ts proposition vid fördelning av platserna mellan de översta sammanslutningarna d'Hondts regel, användas, men vid fördelningen av platserna mellan de lägsta graderna, listgrupper, i tillämpliga delar den Phragméniska begagnas. Genom detta gynnas i möjligaste mån den alltmera i denna proportionalismens tid framträdande önskan att vid valen få personlighetsprincipen till sin rätt; och detta är väl, enligt min åsikt och min syn på saken, något att arbeta för.

Den kungl. propositionen avser, att nu nämnda förfarande också skulle användas vid val till första kammaren, åtminstone att möjlighet därtill skulle medgivnas. Med hänsyn särskilt därtill att väljarna vid dessa val äro så få och därför utan svårighet kunna träffa tillfredsställande avtal om samgående, när sådant finnes önskvärt, har utskottet icke ansett sig böra förorda Kungl. Maj:ts proposition i vad det rör förstakammarvalen.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid. Då jag icke kan följa utskottets ärade ordförande, när han sammanfattade sina synpunkter, utan i stället är övertygad om att personlighetsprincipen, som genom den nu tillämpade absoluta rangordningsregeln skjutes åt sidan, bättre kan tillgodoses genom Kungl. Maj:ts förslag och därjämte även något av den beklagliga valledan genom den föreslagna utbyggnaden skulle avhjälpas, samt tillfälle till samgång vid val för bättre tryggnad av minoritetens rätt vinnes, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i föreliggande punkt 1:o).

Herr Sävström: Herr talman! Då utskottets ärade ordförande utförligt motiverat reservanternas yrkande och talarelistan redan är av en avskräckande längd, torde det kanske vara nödvändigt att icke bli mångordig, men å andra sidan anser jag denna fråga så pass viktig, att man ändå bör uttala sin uppfattning, då man deltagit i utskottsbehandlingen.

Såsom herrarna finna av utlåtandet, är reservationen undertecknad av samtliga socialdemokrater i konstitutionsutskottet. De övriga partiernas ledamöter hava samfällt gått på bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har i sin proposition framhållit, att det skulle föreligga ett verkligt behov att få dessa ändringar i vallagen antagna av riksdagen. Ett sådant behov föreligger i varje fall icke på socialdemokraternas sida. Vi hava icke velat vara med om att företaga dessa ändringar i vallagen, därför att förslaget icke tilltalar oss, sådant det nu är framlagt. Man förstår ju, att det är kartellbildningens möjlighet till samverkan mellan olika partier, och att redan till hösten få gå till en sådan samverkan, som för de andra ledamöterna i utskottet varit tilltalande. Jag skulle för min del icke ha något särskilt emot att göra det, om dels det icke tillika hade föreslagits tre partibeteckningar, och dels — det vill jag särskilt understryka — det hade sam-

Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)

tidigt framlagts ett förslag till ett officiellt förfarande i detta fall, d. v. s. officiella valförberedelser. Såsom det nu är föreslaget, få vi som sagt tre underpartibeteckningar, och med denna fraktionsbeteckning i de stora valdistrikt, som vi för närvarande ha, förstå väl ändå herrarna, huru det med ett sådant valsystem kommer att utveckla sig. Det är möjligt, att det kommer att gå något så när skapligt i höst, men få vi fortsätta, kommer det att ge fritt spelrum för alla möjliga tänkbara komplikationer på detta område. Här kunna framföras listor av vanliga nykterister, av religiösa nykterister, av spritvänner och av deras motståndare, av statstjänare eller icke statstjänare. Det blir en särpolitik, som enligt min uppfattning kommer att leda till att man här i svensk politik icke kommer att få någon stark regeringsbildning och i varje fall icke något starkt parti, utan det kommer att leda till att det blir koalitionsministärer, dessa samlingsministärer, som komma att sitta och styra riket. Det kan ju hända, att det från många ledamöters synpunkt är önskvärt att komma till ett sådant stadium, och det är möjligt, att vi komma dit en gång, men jag skulle tro, att det för närvarande vore lyckligast att icke vara med om ett sådant resultat.

Det finns emellertid en orsak, som jag tycker vara tillräckligt avgörande för att gå på avslag på Kungl. Maj:ts proposition, nämligen, att här företagits av riksdagen så gott som vid varje riksdagsmannaval viktiga förändringar i vallagen. När kunna vi få en justitieminister, som låter bli att tumma på vallagen för varje gång, vi skola gå till val? Endast den anledningen tycker jag vara tillräcklig. När jag varit hemma i min bygd, hava till mig kommit framstående ledamöter från det frisinna lägret och bett, om man icke kunde slippa dessa oupphörliga förändringar, som företagas i vallagen, så att väljarna aldrig någon gång äro säkra på huru de skola gå till väga vid valen. Jag tycker, att då utskottet här i sitt utlåtande säger, att meningen är att senare komma fram med förslag om officiella valförberedelser, kunna vi då icke vänta, till dess ett förslag fullt färdigt kommer fram, och icke taga dessa ändringar, som nu äro föreslagna.

Detta skäl är för mig fullständigt avgörande för ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition, och jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Ekeberg**: Då man år 1921 övergick till den absoluta rangordningen och de större valkretsarna, uttalades från flera håll farhågor för att denna ändring skulle medföra vådor, bland annat i två hänseenden. Man fruktade för det första, att den absoluta rangordningen skulle försvåra ett i och för sig önskvärt samgående mellan olika politiska meningsriktningar, ty med den absoluta rangordningen uppstår ju den risken, att en liten men enig grupp tillskansar sig obehöriga fördelar på bekostnad av en större men splittrad sådan. Man uttalade för det andra också den farhågan, att genom valkretsarnas förstoring det personliga sambandet mellan väljarna och deras representanter skulle försvagas och partiledningarnas makt på ett olämpligt sätt förstärkas. För min del var jag, då 1921 års proposition framlades, visst icke blind för dessa olägenheter, och jag tänkte mig också redan då, att man skulle söka ett korrektiv mot dessa olägenheter, innan man ännu en gång skred till val till riksdagens andra kammare. Den proposition i ämnet, som på min föredragning nu förelagts riksdagen, är sålunda i själva verket till sitt syfte endast en konsekvens av den ståndpunkt, som jag intog redan år 1921.

De ärade reservanterna uttala nu den meningen, att något behov av ändring i vallagen efter år 1921 icke skulle gjort sig gällande, vare sig ute i landet eller

här i riksdagen. Vad särskilt angår det sistnämnda påståendet förefaller det mig emellertid framgå av Kungl. Maj:ts proposition, att detta icke är riktigt. Propositionen ger nämligen vid handen, att sådana önskemål framkommit gång på gång. Konstitutionsutskottets ärade ordförande säger visserligen: »De ha icke lett till något resultat». Ja, varför ha de icke lett till något resultat? Helt visst icke därför, att det icke funnits sympatier för tanken. Att sådana sympatier funnits rätt allmänt inom konstitutionsutskottet, vitsordades av konstitutionsutskottets ordförande vid 1922 års riksdag. Anledningen är fastmera den, att frågan är av den svåra och invecklade natur, att dess lösning förutsätter ett regeringsinitiativ. För övrigt är det ju så, som vi veta från tidigare tillfällen, att kravet på ändringar på detta område gör sig mest gällande då vi stå inför nyval, och detta är ju situationen för närvarande.

*Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Foris.)*

Reservanternas uttalande, att allt är bra, som det är, kan, såvitt jag förstår, icke förklaras på annat sätt, än att de ärade reservanterna, vilka samtliga tillhöra ett och samma parti, haft sina blickar något ensidigt inriktade på förhållandena just inom detta parti. Den starka, ur vissa synpunkter beundransvärda sammanhållning, som förefinnes inom det socialdemokratiska partiet, gör det förklarligt, att man på det hållet icke känt behovet av en förändring. Om den valparoll, som går ut från partiledningen eller i varje fall från partimajoriteten i den officiella listans form, följes av så gott som alla, kan man ju med trygghet inom den nu gällande lagstiftningens ram realisera det önskemål, som den nu föreliggande propositionen främst avser att befordra. Vad jag nu har yttrat, bestyrktes i själva verket av den siste ärade talaren, som i sitt yttrande alldeles särskilt tog hänsyn till förhållandena inom sitt eget parti.

Annorlunda ställer det sig emellertid för sådana partier, där sammanhållningen kring en enda officiell lista icke är lika stor. Där kunna förhållandena mycket lätt komma att gestalta sig på det sätt, som en ärad motionär vid 1922 års riksdag sökte ådagalägga genom följande exempel: Om t. ex. två partier ginge tillsammans under den gemensamma partibeteckningen »Samlingslistan», och det ena partiet A ginge fram med en lista, på vilken avgäves 2,002 röster, men det andra partiet B vid valet hade två listtyper, och var och en av dessa erhöle 2,000 röster, så tillsatte inom partiet »Samlingslistan» partiet A första platsen — det var kanske den enda — med sina 2,002 röster, fastän partiet B förfogade över 4,000 röster.

Detta exempel kräver, såvitt jag förstår, inga kommentarer. Om nu förhållandet verkligen är sådant, att inom ett eller annat parti något behov att underlätta samverkan vid val icke är för handen, bör detta väl icke vara tillräckligt skäl att säga nej till andra partier, som känna ett sådant behov och där man icke har medel att uppställa en sådan där absolut uniformitet såsom det i politiken allena saliggörande. Det berättigade i det ifrågakvarande önskemålet har för övrigt erkänts av det socialdemokratiska partiets huvudorgan. I en ledande artikel för ett par veckor sedan lästes bland annat: »Det förtjänstfulla hos underpartibeteckning ligger naturligtvis däruti, att den ökar möjligheten till valpolitisk samverkan.» Och en bit längre ned: »Valpolitisk samverkan är i och för sig en fullt hederlig sak, som vi ingalunda anse principiellt förkastlig.» Ja, det är satsen som vi väl äro villiga att underskriva litet var. För min del räknar jag det som en angelägenhet av synnerlig vikt för hela vårt politiska liv, att valordningen så utformas, att den gör ett samgående mellan olika grupper tilltalande och ej avskräckande. Lämpliga former böra sålunda skapas, varigenom det blir möjligt för skilda partier att vid valen samlas kring vissa gemensamma stora mål och ideal utan att därför behöva uppgiva något av sitt eget.

Till den del invändningarna emot förslaget äro av principiell natur, äro de väl också i stort sett icke riktade mot tanken på en ordnad samverkan mellan

*Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.*

(Forts.)

skilda politiska partier, utan man har i stället med så mycket större styrka vänt sig emot den andra centrala punkten i förslaget, nämligen möjligheten för skilda fraktioner inom ett och samma parti att gå fram med på visst sätt partibetecknade valsedlar.

Härvid må till en början erinras, att en form för samverkan mellan skilda partier knappast torde kunna utfinnas, utan att den också kan tagas i bruk för det sist angivna syftet, för samverkan mellan fraktioner inom ett och samma parti. Detta följer, menar jag, redan därav, att gränsen mellan begreppet parti och begreppet fraktion är så flytande, att den knappast kan fångas i en lagparagraf. För min del är jag emellertid av den meningen, att särskilda fraktionsbeteckningar icke skola förbjudas, utan att de i stället böra uttryckligen legaliseras. Det är möjligt, att förhållandena inom ett eller annat parti kunna vara så idealiska, att där icke finnas några särskilda fraktioner, vilka känna trycket uppifrån eller från den stora majoriteten besvärligt. Där detta är fallet, står det ju vederbörande fritt att låta bli att använda dessa fraktionsbeteckningar. De är ju en fullkomligt frivillig sak. Säkert är emellertid, att det finns partier, där man känner behov av att öppna en utväg för en fri tävlan mellan i det stora hela närbesläktade men i vissa avseenden skiftande meningsriktningar.

Men, invänder man då, det är farligt att ge efter för sådana tendenser. Det har sagts i pressen, och det har också sagts här i dag, att resultatet blir vad man har kallat en sönderhackad folkvilja. De små grupperna komma att tilldraga sig för mycken uppmärksamhet, och riksdagens allmänna nivå kommer att sjunka. Häremot skulle jag för min del till en början vilja ifrågasätta, huruvida det verkligen är principiellt riktigt och med vårt nu gällande valsystems idé överensstämmande, att genom själva valmetodens anordning så att säga söka disciplinera väljarna och göra dem till lydiga redskap i en partilednings händer. Jag skall emellertid helt och hållet bortse från den principiella sidan av saken och i stället stanna vid den mera praktiska frågan, huruvida det verkligen kan anses verka höjande på valen och på valens resultat, ifall vallagen stryper eller åtminstone motarbetar ansatser till en differentiering. För min del tror jag, att sådana konstlade band verka övervägande skadligt. Om personvalet praktiskt taget skall ligga i partiledningens händer, och det är ju i den formen, som samlingen kring de stora målen och idealen skulle förverkligas, då ligger också, såvitt jag förstår, den frestelsen nära att taga mera hänsyn till den politiska rättrogheten och slagfärdigheten vid partiintressenas förfäktande än till den personliga dugligheten. Naturligtvis måste den officiella listan prydas med ett eller annat bärande namn, men lika säkert är det icke, att det ser lika bra ut i fortsättningen, att där alltid upptagas namn på de mest självständiga och de på samhällslivets skilda områden mest dugliga. Skall däremot en liten fraktion gå fram för sig, räcker det naturligtvis icke att bara komma med en fraktionsbeteckning av ena eller andra arten, utan fraktionen måste, om den skall ha några utsikter till framgång, kunna bjuda på ett eller flera bärande namn, på personligheter.

För min del tror jag sålunda, att det är anledning antaga, att den nya metoden skall främja valet av dugande personligheter och icke tvärtom. Det finns en hel del självständigt folk som ha svårt att finna sig till rätta i partilivet. De kunna på den nu föreslagna vägen lättare vinna placering, och insikter på skilda områden kunna lättare bli på ett mera allsidigt sätt företrädde. Jag tror för min del också, att möjligheten till fraktionsbeteckningar i sin mån kan komma att tjäna såsom ett välbehövt vapen mot den så kallade valledan och såsom ett medel att väcka det politiska intresset bland folk, som eljest skulle ställa sig utanför, därför att de icke känna det sanna intresset för den officiella listan.

Det tal, som föres om bygdesynpunkter och små gruppintressen, imponerar uppriktigt sagt icke mycket på mig. Även efter valkretsarnas förstoring har ju varje särskilt parti aldrig mer än ett fåtal platser inom varje särskild valkrets, och för att en fraktion skall kunna ha någon utsikt till framgång, måste den sålunda kunna räkna med att ha en avsevärd del av partiets hela röststyrka bakom sig. Den har att slåss — det få vi också komma ihåg — icke blott med andra fraktioner inom samma parti utan även med alla de andra partierna, och den kampen blir tydligen alldeles hopplös, om fraktionen icke kan föra fram bärande och samlande namn. Väl kan det i ett eller annat fall inträffa, såsom konstitutionsutskottets ärade ordförande här har antytt, att ett litet fåtal slår sig ihop att rösta, men det blir ju ett slag i luften, som icke får någon annan verkan än att partiets samlade röststyrka växer till förmån för partiet i dess totalitet.

Fraktionsbeteckningarna äro för övrigt — såsom jag inledningsvis antydde — enligt min mening en konsekvens av de stora valkretsarna. Då dessa valkretsar tillskapades, hänvisade man från skilda håll på önskvärdheten utav att särskilt inom de till yttinnehållet största valkretsarna en decentralisering av valrörelsen borde kunna äga rum utan risk för partiet. Det nu föreliggande förslaget erbjuder en sådan möjlighet.

De ärade reservanterna tillgripa slutligen ett argument, som ofelbart möter varje gång, det föreslås en ändring i vallagen. Man fruktar, att väljarna skola bli yra i huvudet. Detta argument driver man här i reservanternas uttalande med en sådan iver, att man råkar motsäga sig själv. Under det att det framlagda förslaget på sidan 10 förkastas, därför att det skulle ge för stort spelrum åt särintressena, utdömes samma förslag på följande sida, därför att valorganisationerna skulle få ett alltför stort inflytande på valutgången. Jag kan icke riktigt förstå, hur detta kan hänga ihop. I själva verket äro nyheterna, såvitt de beröra väljarna, av det mest lättfattliga slag. En väljare, som icke vill kasta bort sin röst, måste ju redan nu hålla reda på de partibeteckningar, mellan vilka slaget skall stå. Skillnaden blir för framtiden blott den, att väljaren kan komma att ställas i valet mellan listor, som under själva partibeteckningen ha en eller två andra beteckningar, vilka närmare specificera en viss politisk riktning. Den, som icke kan finna sig till rätta med en så enkel anordning, lärer väl knappast överhuvud taget äga förutsättningar för att deltaga i ett politiskt val. Såvitt jag förstår, bör den nya ordningen skapa större klarhet än den nu gällande. Om två partier gå fram tillsammans under beteckningen »Samlingslistan», bör det väl vara lättare för väljaren att komma i rätt bås, om valsedeln också upptar en underpartibeteckning, än om det bara står det alldeles intetsägande ordet »Samlingslistan».

Till den del ändringarna återigen beröra valförrättarnas arbete, medföra de enligt min uppfattning icke heller några vanskligheter. Någon ny princip införes icke. Där de nya beteckningarna tagas i bruk, blir visserligen följderna, att sammanräkningen får företagas i två eller tre etapper i stället för i en, men de särskilda delarna av sammanräkningsförfarandet bliva i stället så mycket enklare, och materialet blir på ett helt annat sätt överskådligt.

Ett riktigt dräpande argument emot förslaget tro sig herrar reservanter slutligen ha funnit i ett citat från proportionsvalsakkunnigas förslag, vilket citat i utskottsutlåtandet återfinnes på sidorna 10 och 11. Detta citat innefattar ett varmt förord för officiella valförberedelser. För min del har jag redan 1921 uttalat mina sympatier för tanken på sådana valförberedelser, men jag har på samma gång framhållit, att de innebära en ganska genomgripande nyhet. Jag delar proportionsvalsakkunnigas mening därom, att officiella valförberedelser äro rätta vägen, om man vill vinna alla de mål, som nämnas i det här upptagna citatet. Men jag kan på samma gång trösta de ärade reservanterna med den upplysningen, att det föreliggande förslaget är utarbetat av en utav de pro-

Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)

Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)

portionsvalsakkunniga, som härvid har stått i kontakt med de övriga, särskilt med de sakkunnigas ordförande och den speciellt tekniskt sakkunnige ledamoten. Dessa sakkunniga äro också med mig ense därom, att det föreliggande förslaget innefattar en mycket tillfredsställande utväg till vinnande av de mål, som man nu satt sig före, nämligen ett underlättande på en gång av samlingen kring större mål och röstande efter personlig uppfattning.

En sak, som jag hade tänkt angiva först, men som jag nu nästan höll på att glömma bort, är min ställning till den ändring, som konstitutionsutskottet har föreslagit beträffande Kungl. Maj:ts förslag. Denna glömska visar ju i sin mån, att jag icke tillägger den gjorda ändringen någon stor betydelse. Ändringen består, såsom redan här har upplysts, däruti, att under det att enligt den kungl. propositionen nyheterna skola ha tillämpning vid val till riksdagens båda kamrar, skola de enligt utskottets förslag ha tillämpning allenast vid val till denna kammare. Jag vill nämna, att man under förarbetena ända till sista stund var i största tvekan om, huruvida man skulle medtaga även val till första kammaren. Under sådana förhållanden hyser jag naturligtvis alls ingen betänklighet att acceptera den ändring av den kungl. propositionen, som utskottet har föreslagit.

Herr Lindman: Herr förste vice talman! Den argumentation, som jag skulle vilja ha framförd till förmån för utskottets förslag och emot reservanterna, är nu redan gjord, och det tjänar ju icke mycket till att upprepa en mängd saker, som ha blivit sagda förut. Jag skall därför, herr förste vice talman, yttra mig ganska kort och inskänka mig till att blott tillkännage min ståndpunkt till frågan. Jag skall således blott säga ett par ord.

Såsom av den kungl. propositionen framgår, gäller frågan, huruvida man vill skapa möjlighet till samverkan mellan olika partier, om man vill bereda dem möjlighet att ingå en valkartell och om man vill ställa det så, att man utan risk för den gemensamma saken skall kunna låta väljarna inom samma parti göra gällande speciella önskemål. Jag har den uppfattningen, att man genom den kungl. propositionen vinner dessa önskemål, men icke blott detta, utan att det även är en fördel, att man gör det.

Häremot anföres nu av reservanterna, och det har anförts av konstitutionsutskottets ärade ordförande, att man behöver icke nu göra något åt saken, därför att den samverkan, som behövs, kan erhållas genom de förändringar, som beslötos år 1921. Ja, det är ju sant, att man då vann en del. Genom införande av den absoluta rangordningsbestämmelsen vann man, att samverkande partier, d. v. s. partier, som gingo fram under gemensam partibeteckning, icke behöfde riskera dekapitering. Därmed anse nu utskottets ärade ordförande och reservanterna i övrigt att allt är gott och väl, och att man icke behöver göra något vidare. Jag hyser i det fallet en annan mening. Jag anser, att det i allt fall står kvar omöjligheten för ett sådant parti, som är tvunget att gå fram med olika listor för olika väljargrupper eller för olika bygder i de stora valkretsarna att kunna samverka med ett annat parti. Sådant *kan* åtminstone med nuvarande bestämmelser bli omöjliggjort; partiet kan ju nu gå miste om mandat, vartill dess röststyrka skulle berättigat detsamma, genom att vara med om en samverkan. Reservanterna framhålla — och detta har herr ordföranden i utskottet alldeles särskilt strukit under — att här skulle små grupper kunna begagna sig av dessa fraktionsbeteckningar. Jag frågar, betyder det då så ofantligt mycket, om de skulle göra det? Herr ordföranden säger, att en mycket viktig sak är, att man skall hålla ihop, att det skall vara sammanhållning inom partiet om den gemensamma listan, och det skall man arbeta för. Detta är dock icke så ofantligt viktigt, enligt min uppfattning. Det är en annan sak, som också är viktig, och det är, att icke valmännen påtvingas en lista, som de ovill-

korligen skola använda, utan att ha möjlighet att till exempel inom ett mycket stort län kunna föra fram sin särskilda kandidatlista. Detta är också en viktig sak att taga hänsyn till. Jag vill påpeka, att sedan valet är över, göra sig dessa fraktionsbeteckningar inom partiet icke vidare gällande, ty de valda komma ju att tillhöra det parti, under vars beteckning de blivit valda. Jag tror således icke, att den saken är av så stor betydelse.

*Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)*

Man säger vidare, att om det nu föreliggande förslaget genomföres, måste man ha officiella valförberedelser. Det skall jag, herr talman, gärna biträda. Det vore det riktiga, och min mening är, att det vore det mest konsekventa och det bästa, att man införde officiella valförberedelser. Det har också utskottet, såvitt jag förstår, talat om, ty det säger, att det bör man framdeles taga under övervägande. Men det är icke nödvändigt att införa dessa officiella valförberedelser för att kunna vara med på den reform, som det här är fråga om. Vad beträffar det yttrandet, som i fråga om de illojala kartellerna är fällt av de sakkunniga, nämligen att en liten grupp med mycket stor sammanhållning skulle kunna tvinga sig in i ett parti med många listor, så faller den anmärkningen med det system, som är förordat av Kungl. Maj:t, därför att alla sådana kandidatlistor, som icke ha någon särskild fraktionsbeteckning, slås tillsammans, och då blir det en angelägen sak att se till, att dessa särskilda kandidatlistor icke erhålla fraktionsbeteckningar. Därmed tror jag, att man kan säga, att den anmärkningen är avväpnad, som de sakkunniga framfört, innan det system, som Kungl. Maj:t nu framlagt, hade blivit känt.

Men man säger nu vidare, att man icke får byta valsysteem för ofta. Människorna hinna knappast vänja sig vid ett system, innan de skola ha ett annat. Utskottets ordförande sade ju också att vi ha ju tillämpat detta system en enda gång vid val till andra kammaren. Men om man verkligen som jag har den uppfattningen, att det mål, man vill vinna genom dessa av Kungl. Maj:t föreslagna och utav utskottet förordade förändringar, är bra, så torde väl icke om en sådan förändring som denna behöva sägas, att det är en så stor nyhet, att den icke nu bör införas. Jag menar, att är den bra, skall man helt enkelt införa den, och då skall man icke skjuta upp det utan göra det så fort som möjligt.

Till sist vill jag, herr talman, säga, att jag för min del tror, att denna reform kommer att tillgodose önskemål, som ha funnits och som finnas, och att den kommer att bereda möjlighet till förverkligande av en lojal samverkan mellan partierna, som jag för min del tror, att vi icke skola motarbeta, utan som man väl snarare bör sätta värde på.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Andersson i Igelboda: Herr talman! Jag skulle ju kunnat inskränka mig till att instämma i vad utskottets ärade ordförande och herr Sävström anfört, men det är dock en synpunkt, som jag icke kan underlåta att vid detta tillfälle med några ord beröra.

Här har från flera håll framhållits, att den reform, som vi här gå att genomföra, skulle medföra större frihet för den enskilde valmannen att rösta på den, som han helst önskar, och att den enskilde valmannen icke skulle bli så beroende av valledningen. Ja, detta kan ju vara riktigt i viss mån. Så länge det exempelvis gäller lokala intressen, bereder detta system med underpartibeteckning möjlighet för de enskilda valmännen att få fram dessa sina lokala synpunkter. Men jag vill i detta sammanhang framhålla en annan sak, där den enskilde valmannens bestämmanderätt över sin röst i mycket hög grad kommer att bli kringskuren. Vi skola nämligen komma ihåg, att valkartellerna ingånda ingås mellan de enskilda valmännen, utan dessa valkarteller ingås mellan valledningarna. Och sedan en sådan valkartell har blivit ingången, är den

Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.

(Forts.)

enskilde valmannen fullkomligt urståndsatt att kunna avgöra, hur hans röst i verkligheten kommer att verka.

Jag skall taga ett exempel för att försöka belysa detta. Om vi efter denna reforms genomförande till exempel vid höstens val få en borgerlig samling inom en valkrets, så föreställer jag mig, att det bland de frisinnade finnes mången, som ännu i någon mån känner sambandet mellan vänstern och sålunda resonerar som så, att hellre, än att hans röst, i händelse den icke kommer till användning för placerandet av det frisinnade partiets egen kandidat, går till högern, låter han rösten förfalla, eller eventuellt skulle han önska, att denna hans överloppsrost, som icke kommer till användning inom hans eget parti, finge gå till stöd åt socialdemokraterna. Jag tänker mig mycket väl den möjligheten, särskilt om försvarsfrågan kommer ut i valrörelsen. Men huru skall då den enskilde valmannen kunna förhindra, att hans röst kommer att utnyttjas antingen för högern eller för bondeförbundet? Icke ens valledningen kan här avgöra, för vilket parti denna frisinnade överloppsrost kan komma att användas, och den enskilde valmannen är fullständigt förhindrad att på något sätt medverka härvidlag. Jag tror sålunda, att man ingalunda kan säga, att denna reform medför någon större frihet för den enskilde valmannen, än vad som för närvarande är fallet. Men det är en annan sak, som gör, att jag ställer mig ännu mer betänksam mot densamma, och det är tanken på vad som kommer att följa efter, nämligen de officiella valförberedelserna.

Såväl utskottet som reservanterna liksom också de talare, som här i dag haft ordet, ha framhållit, att det vore önskvärt, att denna reform kompletterades med officiella valförberedelser. Men om vi få dessa officiella valförberedelser, då blir den enskilde valmannens frihet i ännu högre grad kringskuren. Om vi få detta officiella skydd för partibeteckningen, hur skall det då vara möjligt för en liten grupp inom ett parti eller för de enskilda valmännen att göra sig gällande gentemot vad valledningen dekreterar? Givetvis blir det valledningarna inom de olika partierna, som komma att inregistrera partibeteckningarna och inregistrera listorna under dessa partibeteckningar, och jag kan icke se, att sådana särgrupper ha någon möjlighet att få sina intressen framförda gentemot vad valledningen sålunda dekreterar. Med kännedom om symtomen inom valledningarna tror jag knappast, att de tillåta några särgrupper att komma fram under den officiella partibeteckningen, utan de komma nog att motarbeta alla sådana särintressen. Jag tror således ingalunda, att denna reform kommer att medföra någon som helst större frihet för den enskilde valmannen. Å andra sidan måste jag säga, att jag icke kan finna de olägenheter, som det nuvarande systemet medför, så synnerligen stora, att de kräva vidtagandet redan nu av en ny ändring i vallagen.

Vad som här framhållits, är ju det, att vid ett samgående mellan olika partier kan en liten grupp, som håller samman enigt om sin kandidat, vinna gentemot en större grupp, där det förekommer splittring. Jag vill fråga: är detta någon egentlig olägenhet? Om det är en liten grupp, som enigt håller samman om ett namn, är det väl ett bevis för att detta namn representerar en personlighet. Särskilt om man önskar, att personlighetsprincipen mera skall komma till sin rätt, kan jag icke finna, att det kan anses vara en olägenhet, att just dessa personligheter, om vilka en viss grupp håller enigt samman, skola komma fram, under det att andra personer, varom det råder stor splittring, få stanna hemma.

Jag kan sålunda icke finna några sådana olägenheter med det nuvarande systemet, som kunna motivera en ändring av detsamma, och då jag icke kan finna annat, än att det här föreslagna systemet, i synnerhet om vi få det kompletterat med officiella valförberedelser, i hög grad kringskar den enskilde valmannens frihet, och då jag, trots att jag tillhör valledningen inom mitt parti, ändå har

så mycket av den enskilde valmannens känslor kvar, att jag icke vill vara med on att ytterligare kringskära valmännens frihet, så kan jag för min del icke skänka min röst åt den kungl. propositionen, utan jag ber, herr talman, att få förena mig med dem som yrka bifall till reservationen.

*Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)*

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Då jag under de sista tre riksdagarna sökt i min mån bidraga till att infria de krav, som på liberalt initiativ uppställdes av 1918 års riksdag, vill jag nu begagna tillfället att framföra några synpunkter i denna sak, och jag skall därvid, såsom jag gjort, när jag framfört mina motioner i denna fråga, fullständigt bortse från alla partisynpunkter och endast se saken ur rent praktisk synpunkt.

Jag ber att få erinra om att redan 1913 års sakkunniga, som hade att samla upp erfarenheterna från 1910 och 1911 års första användning av den nya valmetoden, framförde krav på skydd för partibeteckningen och belyste, vilka betydande fördelar det skulle medföra. När riksdagen 1918 biföll de från liberalt håll framförda motionerna, så var ett av de väsentligaste kraven skydd för partibeteckningen. Jag krävde utredning om samma sak vid fjolårets riksdag. Men när Kungl. Maj:t nu framlägger denna proposition, så har Kungl. Maj:t utslutit det, som dock är det väsentligaste i denna sak och som enligt min uppfattning är förutsättningen för underpartibeteckningen, nämligen skydd för överpartibeteckningen. Jag tror icke ett ögonblick på möjligheten av att få ett verkligt praktiskt resultat av underpartibeteckningen, om man lämnar överpartibeteckningen oskyddad, ty då kan man göra precis samma spekulation och på precis samma sätt annektera partibeteckningen, som man gjort förut.

Nu har det visserligen sagts här såväl av herr Bäckström som av departementschefen, att man icke tror på något annekterande av partibeteckningen. Jag framdrog i mitt anförande i andra kammaren i fjol, när vi behandlade skyddet för partibeteckningen, ett exempel från de då pågående valen i Stockholm. Jag skulle kunna anföra flera exempel på hur denna annektering, även om den icke sker med så mycket buller och bång och kanske icke observeras av de officiella myndigheterna, dock faktiskt äger rum på åtskilliga ställen i vårt land. Från mina egna trakter erinrar jag mig en kontrovers mellan ett par partier vid 1922 års landstingsmannaval. Än i dag påstår bondeförbundet i denna valkrets, att högern stal dess partibeteckning. Högern har vid alla tillfällen, när den beskyllningen riktas emot den, framhållit, att den hade tillstånd att använda denna partibeteckning. Det fanns ingen överenskommelse träffad. Man hade den där »tysta överenskommelsen», så att man, sedan resultatet föreligger, icke vet, vilken av parterna man skall tro. Den ena påstår, att en stöld blivit begången, den andra att han haft tillstånd till stölden.

Jag återkommer till vad jag yttrade i kammaren i fjol, att skall man få tillstånd en samverkan, så får det icke ske genom en tyst överenskommelse mellan partierna. Det måste ske i officiell form och måste ske på det sättet, att icke blott partierna och partimedlemmarna utan också varje valman i valkretsen har klart för sig, vad som äger rum. Valmännen i valkretsen skola veta, mellan vilka partier samverkan äger rum. Därför har jag också den bestämda uppfattningen, att man skall ordna denna sak på officiellt sätt, och det kan icke ske på annat sätt än genom inregistrering av huvudpartibeteckningen.

Nu har det här sagts, att detta system dock är sådant, att det skulle kunna tillämpas utan de officiella valförberedelserna. Ja, det tror jag, men jag är också övertygad om, att nästa steg måste ovillkorligen bli officiella valförberedelser eller skydd för huvudpartibeteckningen. Det måste komma omedelbart därpå. Men då man vet, att detta steg måste tagas, är det då icke skäl i att

Ang. ändring i lagen om val till riksdagen. söka sammanfoga detta till ett enhetligt helt och taga steget fullt ut på en gång.

(Forts.)

Departementschefen framhöll, att detta dock är så lätt att förstå för valmannen, och han illustrerade detta med att påpeka, att förr hade man endast en partibeteckning och nu har man en underpartibeteckning, så att valmannen måste naturligtvis då så mycket lättare hitta till det bås, dit han hör. Men om departementschefen skulle utsträcka denna lilla bild ett stycke till och till exempel tänka sig, att man här icke blott har en underpartibeteckning utan under denna underpartibeteckning 5 å 6 fraktionsbeteckningar, då tror jag, att han måste säga sig, att det för åtskilliga valmän skulle bli rätt så svårt att hitta rätt.

Man har också sagt från utskottshåll, att detta skulle vara ett bidrag till att komma ifrån valledan. Man skulle få fram de olika hörnens i en valkrets synpunkter, man skulle få fram socken- och ortssynpunkterna bättre, och det skulle stimulera intresset. Ja, men då skulle, om man drar ut konsekvenserna av detta, det lämpligaste sättet att väcka riksintresset i detta land vara att gå fram med en särskild lista för varje by vid riksdagsmannaval. Det finns ju ett parti i det här landet, som i någon mån har försökt att i praktiken omsätta det systemet vid skilda tillfällen, men jag tror inte man haft anledning att rosa marknaden.

Då jag har den bestämda uppfattningen, herr talman, att förutsättningen för underpartibeteckningarna är skydd för huvudpartibeteckningen, och då jag har den uppfattningen, att hela detta problem förr eller senare tvingas fram, och jag anser att det bör lösas i ett sammanhang, ber jag, att ur dessa synpunkter få yrka bifall till den av herr Viktor Larsson m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Edén: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att gå in i någon vidlyftigare debatt i detta ämne. Men jag känner det som en skyldighet att avge en offentlig motivering för det sätt, varpå jag i ärendet kommer att rösta, även om jag tror mig kunna förutse hurudant beslutet blir. Jag skall först tillåta mig att anmärka, att för mig är denna sak av alltför viktig beskaffenhet och har alltför mycket att göra med betydelsefulla andliga realiteter i vårt politiska liv, för att jag skulle kunna betrakta den utslutande eller övervägande ur synpunkten av det konjunkturläge, som tilläventyrs för närvarande kan vara till förmån. Jag föranledes till denna anmärkning bland annat därutav, att en talare på stockholmslänsbanken gjorde en antydning om, att det nu av utskottet förordade systemet skulle särskilt vara lämpat för att åstadkomma en samling mellan partier vid valen, vilka annars inte skulle kunnat gå tillsammans. Jag yttrar mig inte alls om huruvida denna samling kan vara påkallad, eller om den eventuellt kan komma att bli av. Jag bara säger, att om också så skulle vara förhållandet, så kan man inte av ett sådant läge böra låta leda sig därhän, att man inte allvarligt granskar innebörden i själva det förslag, som är före.

Vidare tillåter jag mig, herr talman, att också göra en anknytning till en punkt i herr justitieministerns yttrande, i den delen nämligen, där herr justitieministern omförmålde, att det nu framlagda förslaget är uppgjort under något slags samråd — jag minns inte riktigt hur orden föllo — med de förutvarande proportionsvalsakkunniga. Därom har jag ingen kännedom. Det är klart, att jag i det fallet helt och hållet tar herr justitieministerns uppgift för god. Men jag kan ju inte underlåta att uttrycka någon överraskning över att dessa proportionsvalsakkunniga i så fall ha låtit förmå sig till eller velat vara med om en anordning för valen, som lämnar åsido något av det mest väsentliga i det förslag de själva hade framlagt, nämligen de officiella valförberedelserna, och som likaledes uppper en så ytterst betydelsefull del av deras förslag som avskaffande av partibeteckningarna, i varje fall i dessas nuvarande betydelse. Och det bör kanske

anmärkas, att skälet därtill ingalunda kan vara det, som antydes i propositionen, där det nämligen på sidan 16 i motiveringen är anfört, att propositionen i sin underindelning inom partierna har stannat ett steg tidigare än proportionsvalsakkunniga. Det heter i propositionen, att proportionsvalsakkunniga skulle ha haft ännu en möjlighet till underförbundsförfarande, men att den möjligheten särskilt sammanhängande med dessa sakkunnigas förslag om de officiella valförberedelserna; därför, säger propositionen, kunde dessa sakkunnigas förslag, utan risk att vid tillämpningen gå sönder, vara mera detaljerade. Det är ett uppenbart förbiseende, som här har kommit in i propositionen. Proportionsvalsakkunniga ha, som en blick både på deras förslag och deras motivering genast visar, inte flera indelningar än propositionen. Den föreliggande propositionen talar om partibeteckning, underpartibeteckning och fraktionsbeteckning, de proportionsvalsakkunniga ha listgrupper, listförbund och valförbund, sålunda båda-dera tre leder. Alltså ha de proportionsvalsakkunniga, när de utarbetat sitt förslag, ansett sig såsom trygghet för ett dylikt invecklat förfarande med tre grader partiindelningar behöva kräva officiella valförberedelser — men propositionen har däremot fullständigt eliminerat bort denna betydelsefulla förutsättning, fastän den upptagit samma antal av partigrader!

Jag skall emellertid, herr talman, inte uppehålla mig längre vid detta. Jag skall i stället i korthet göra ett par påpekanden angående själva innebörden av det föreliggande förslaget även i den form, utskottet har givit det.

Om det bara hade varit fråga om, vad som särskilt här i dag har betonats, att bereda möjlighet för »lojala karteller» mellan partier, så vill jag erkänna, att när vi nu ha ett system med proportionella val och med partibeteckningar så som det konstituerande vid dessa val, så skulle jag till nöds ha ansett mig kunna vara med om eller åtminstone inte behöva motsätta mig ett sådant förslag. Ty därom finns inte något tvivel, att med våra politiska förhållanden kan i viss mån ett sådant behov föreligga. Men jag vill tillägga, att det enda förnuftiga hade i så fall efter min mening varit, att man då också hade skapat garantier för att de partibeteckningar, mellan vilka kartellen ingås, verkligen äro vad vi kunna kalla officiella partibeteckningar, att det är partibeteckningar i samma mening som dylika förekomma i andra länder, sådana som angiva partiets namn, utan någon möjlighet till missförstånd, men däremot inte kunna utbytas mot tillfälliga rubriker, som kanhända bara äro valda för att för ögonblicket samla röster, och som inte ge någon riktig uppfattning om vilket parti det är tal om. Denna precisering av partibeteckningens begrepp har inte skett. I stället kvarstår hela den hittillsvarande friheten att röra sig med vad slags partibeteckningar som helst, och det är ju tydligt, mina herrar, att ju flera sådana partibeteckningar man får möjlighet att sätta under varandra, desto betänkligare blir faran för fullständig konfusion. Det är inte längre nog med att samma parti kan inom olika valkretsar uppträda med olika partibeteckningar. Inom varje parti skulle enligt förslaget också kunna förekomma underpartibeteckningar, likaledes växlande inom de olika valkretsarna, och till sist inom ramen för underpartibeteckningarna ett tredje led av fraktionsbeteckningar, alltjämt lika obundna till lydelse och innebörd. Är det för mycket sagt, vad jag sade nyss, att härav måste följa faran för en fullständig konfusion — en allmän osäkerhet om de politiska linjer, som ju systemet med partibeteckningar dock varit avsett att markera.

Men de tre olika graderna av beteckningar ha också en annan sida. De skulle innebära, att inte blott de konstituerade partierna kunna sluta karteller — detta synes mig, såsom redan sagts, ur vissa synpunkter, med den metod vi ha, kunna vara rimligt — utan att man också inom de olika partierna skulle förmåigen skapa de extra nya möjligheter till uppdelning i särgrupper, som ligga framförallt i fraktionsbeteckningarna. Det har sagts, att sådan fraktions-

*Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)*

Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.

(Forts.)

beteckning skulle vara nödvändig för att inom varje parti bereda möjlighet för olika meningar att göra sig gällande. Jag får erkänna, att det resonemanget förstår jag inte. Inom varje parti finns det nu fulla möjligheter för olika meningar att göra sig gällande genom att gå fram med olika personlistor. Genom gällande sammanräkningsmetod är man tryggad mot dekapitering och överraskningar i fråga om lägre placerade namn, och inom varje parti är sålunda möjligheten till »fri tävlan» redan nu tryggad. Vad som från den tankegång, jag nyss antydde, skulle vara behövt, skulle sålunda vara endast och allenast att man även vid karteller mellan verkliga partier skulle behålla möjligheten till fri tävlan inom vart och ett av partierna, och den möjligheten finge man genom ett nytt led, underpartibeteckningar. Men inför man därunder också fraktionsbeteckningar, då blir det inte längre tal om fri tävlan inom varje parti allenast, utan då blir det först och främst fri tävlan mellan olika fraktioner inom varje parti, och så mellan olika grupper inom varje fraktion. Ty under andra förhållanden än att man även inom fraktionerna skulle kunna gå fram med olika personlistor är det uppenbart, att fraktionsbeteckningarna äro fullständigt obehörliga.

Jag skall inte alls fördjupa mig i vilka konsekvenser en sådan ordning kan ha med sig. I det avseendet kan man ju se mer eller mindre pessimistiskt. Men inte kan jag med öppna ögon vara med om att införa i lagen en sådan underindelning nummer 3, som rent av uppmuntrar till en uppdelning först av varje parti — även om det är litet som mitt parti — i fraktioner, och så en extra ny underindelning, gruppering och söndersprängning inom varje fraktion. Säg vad man säga vill: om lagstiftaren tar detta steg, är det obestriddigt, att han öppnar vägen för den mest ohejdade, inte blott bygdepolitik, utan även kotteripolitik.

Och märk väl, man avvisar inte den faran genom att peka på, att varje lista, i varje fall varje fraktion, får lov att söka föra fram sådana namn, att man kan ha någon utsikt att få dem valda. Ty det är inte alls sagt, att de som sköta om uppsättandet av särskilda listor inom fraktionerna överhuvud taget bry sig om att göra detta klart för de valmän, som de vilja fånga. Det finns tyvärr all möjlig anledning antaga, att de tvärtom kunna komma att stå till tjänst med snart sagt huru många och huru varierande listor som helst inom fraktionen, med den enkla beräkningen, att alla röster ändå komma fraktionen till godo och sedan, genom fraktionen också partiet.

Efter min mening innebär detta förslag, sådant det nu föreligger, att driva det proportionella valsystemet in absurdum. Jag säger det öppet, som jag ser det, och jag står för den uppfattningen. Nu har jag visserligen den meningen, att det nuvarande valsystemet överhuvud taget alltför blir mer och mer olidligt. Men jag har ändå inte riktigt kunnat förmå mig till att resonera som så, att ju värre det blir, desto fortare bli vi av med det, ty jag har inte någon vidare sympati för de katastrofteorier, som annars ha en viss resonans här i kammaren. Utan det synes mig vara lämpligt att lagstiftaren, när det gäller frågor av denna betydelse, själv ser till vad det är han bereder möjlighet för av missbruk och missförhållanden, innan han går till en förändring.

Herr justitieministern, med vars anförande jag även hittills huvudsakligen har sysselsatt mig, lät oss höra, att den djupaste meningen med förslaget vore å ena sidan att förhindra valledningarnas nu alltför stora möjligheter att göra väljarna till sina lydiga redskap, och å andra sidan att försöka skapa möjlighet för att vid valen samlas om »gemensamma stora ideal».

Vad den förra av dessa synpunkter angår, kan jag inte hjälpa, att jag har svårt att ta den alltför allvarligt. Ty inte lär väl någon på allvar tro, att valledningarnas makt skulle bli mindre, om man öppnar möjlighet för alla dessa manipulationer med de små bygdelistorna. Är det nu så, att vi skola enas i en

gemensam indignation emot »valbossar» — som alla partier vilja ha, fast intet parti riktigt erkänner det! — så borde det väl ändå kunna bli klart, att aldrig skulle en skicklig valledning bliva mera outhärlig eller mera kunna röra sig som fisken i vattnet än i ett val, där den kan laborera med, låt oss säga, en knippa av olika vallistor under varje fraktionsbeteckning, och så en knippa av kanske fyra, fem fraktionsbeteckningar under varje partibeteckning. Då, mina herrar, skulle bossarna ha det förträffligt!

*Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)*

Vad det andra syftet beträffar, är det ett sådant, som förvisso kan underskrivas av alla, och jag gör det av fullt hjärta. Ingenting kan vara mera angeläget än att bereda möjlighet för att vid valen samlas om gemensamma stora ideal. Men jag frågar — om jag vågar ställa frågan direkt till herr justitieministern —: tror verkligen herr justitieministern, att med en metod, som först och främst kan skapa kartell mellan vissa huvudpartier — som sedan inom varje huvudparti kan åstadkomma ett par, tre, fyra eller fem fraktioner och så slutligen inom varje fraktion öppnar möjlighet för hur många personlistor som helst — tror verkligen herr justitieministern, att med en sådan metod, när vi komma ned till urväljarna, som skola pilla med alla de olika listorna och alla de olika beteckningarna, den ena under den andra, det blir mycket kvar för väljarna av de »stora gemensamma idealen»? Dessa ideal trodde jag dock skulle behöva taga sig uttryck i att man hade klara, bestämda linjer vid valen. Det blir, fruktar jag, raka motsatsen, om man plottrar bort dessa linjer på detta sätt.

Det som framför allt har nödgat mig att taga till orda i denna sak är emellertid, att man i utskottets utlåtande till och med har gjort en antydning om, att en reform av denna art skulle verka till något slags förmån för »personlighetens» starkare framträdande inom vårt politiska liv. Förvisso ser man dessa möjligheter mycket olika. Jag måste emellertid i rak motsats härtill anse, att om något vore ägnat att fullkomligt tillplatta och undanskjuta personligheten i ett val, måste det väl vara, att denna personlighet, denna valkandidat, inför valmännen inte blott inte skall få framträda utan partibeteckning, utan han skall kunna få över sitt huvud tre olika serier av partibeteckningar. Huru mycket valmännen under en sådan valordning kunna komma att fästa sig vid personen annat än såsom en eventuell lokalkandidat, och hur mycket de komma att fästa sig vid partibeteckningen nummer 1, nummer 2 eller nummer 3, det lämnar jag åt en skickligare politisk räknemästare än jag själv tror mig vara att räkna ut.

Herr talman! Jag anförde i början att jag har funnit det nödvändigt att ge skäl för min personliga mening. Jag har också framhållit, att jag med vad som här har blivit anfört inte har tagit ställning till frågan om förbindelser mellan olika partier vid val. — Den frågan är för mig en fråga om lojala uppgörelser vid valen och kan tänkas löst på olika sätt. Men jag har ansett mig nödsakad att säga ifrån, att jag åtminstone inte kan ta på mitt ansvar, även om jag anser det syftet vara värt att befrämja, att söka vinna det med en valordning av denna beskaffenhet.

Jag kommer sålunda, herr talman, att rösta för avslag på utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr talman! Efter det klargörande, för att icke säga nedgörande, anförande, som den föreöande ärade talaren hållit, finnes det i själva verket icke mycket kvar av den argumentering, som herr justitieministern har uppbyggt.

Jag får för min del säga, att det var en punkt i hans framställning, som särskilt uppkallade mig, och det var talet om att partiledningarna med det nuvarande systemet skulle hava en så fruktansvärd makt över listorna och deras utseende. I det socialdemokratiska partiet är det ju ett faktum trots den disciplin, som herr statsrådet talade om att där skulle förefinnas, att någon granskning

Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)

från några partiledningars sida av vallistorna absolut icke existerar och har aldrig existerat i praktiken, utan där får man överallt i valkretsarna följa sin fria mening. Men vad blir följderna, om man inför detta system? Jo, såvitt jag kan förstå, icke endast den, som den föregående ärade talaren påpekade, utan en ännu värre. Jag skulle vilja taga bilden med Linnés sexualsystem, det system, efter vilket man skall examinera växter. Man får en politisk flora, där man först får söka under en rubrik, så visas man till en annan och så till en tredje, och så kanske man får till sist gå till ännu flera, innan man kan bestämma riktigt arten och namnet på vederbörande. Jag får säga, att med den metoden lärer nog den ärade talaren på stockholmsbanken, herr Lindman, hava anledning att taga sig en funderare över, huru denna kammare kommer att se ut, exempelvis efter nästa val, runt omkring honom, när min högt ärade vän herr Sten Stendahl i medkammaren med utnyttjande av detta politiska sexualsystem har fått härja ett tag på valrörelsens förberedande stadier. Tv är det något, som öppnar utsikten för valbossledningen att hava alla trådarna i sin hand och göra en manöver här och en där, att rekommendera en liten lista här och en liten lista där, så är det detta system utan att någon av väljarna kommer att få en aning om vad det är för ett ideal som skall stå upp ur valurnan. Den ene röstar på en lista, på Andersson, den andre på Pettersson och den tredje på Lundström, men alltid med en viss inskränkt synpunkt, och det blir i själva verket valbossarna, som knyta samman de där många fraktionerna till det s. k. idealet, för vilket man skall enas och kämpa. Det är med detta som med den där historien om cigarren, då en talare varnade för cigarrökning och sade: mina herrar, den första cigarren leder till det första glaset, det första glaset leder till den första kvinnan, varpå en åhörare reste sig och sade: var får man denna utmärkta cigarr?

Ja, det proportionella valsystemet är en sådan utmärkt cigarr; har man en gång tagit steget, så ser det verkligen ut som om det vore ödesbestämt, att man skulle fortsätta. Jag har för min del en gång uttalat här i kammaren, att jag är nära nog katastrofteoretiker i fråga om proportionalismen, men när man ställes inför sådana utvecklingsfaser som denna, när man ställes inför denna möjlighet att sönderhacka folkviljan på detta sätt, så att det icke finnes någon sammanhållande idé, kring vilken man kan samlas, utan där den rena by- och bygdepolitiken kommer att gå fram, då måste man säga nej.

Det parti, jag har äran tillhöra, kommer visserligen icke, med den disciplin det har, att lida något nämnvärt av detta, men ser man i det stora hela till möjligheten att få fram politiska konstellationer, som det är något förnuft i, ser man till möjligheten att bevara ett sammanhang mellan politisk åskådning och partibildning, ja, då är detta det olyckligaste steg, som riksdagen skulle kunna taga.

Jag ber därför, herr talman, att få förena mig i det av herr Viktor Larsson framställda yrkandet.

Herr Jansson i Edsbäcken: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att framhålla några nya synpunkter, då det redan framhållits så många synpunkter av såväl motståndare som anhängare av det föreliggande förslaget, att jag icke tror mig om att kunna komma fram med en enda ny synpunkt. Men då jag varit med om behandlingen av detta ärende i utskottet och därvid biträtt utskottets förslag, måste jag med några ord förklara min ställning.

Det första jag ville säga är, att jag alltid varit och alltjämt är motståndare till de proportionella valen, och jag har aldrig röstat för dem, men detta oaktat hava vi fått dem införda. och när man nu har dem, får man försöka att göra det bästa möjliga också av deras användning. Det är min uppfattning av saken.

Nu vill jag också säga — och jag har gjort det även i utskottet, och det kommer jag att säga även här — att när jag varit med om att tillstyrka detta,

har jag icke därmed velat säga, att jag är nöjd med förslaget, som det är, utan att jag alltjämt önskar, att vi skola få officiella valförberedelser, och de första proportionsvalsakkunniga, som framlade 1903 års betänkande, utgingo också från den synpunkten, att för att skapa fullständig rättvisa skulle man hava officiella valförberedelser. Det har gått 20 år sedan dess, och ännu hava vi icke fått detta. Nu hoppas jag emellertid, att även om detta förslag skulle bliva antaget, regeringen låter sig angeläget vara att till en kommande riksdag under nästa period framlägga ett sådant förslag om officiella valförberedelser.

*Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)*

Det var endast detta jag velat hava sagt med mitt anförande. I övrigt skall jag be att få tillstyrka bifall till utskottets förslag, och jag vädjar till mina partikamrater att också stödja detsamma.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Den första debatt i denna kammare, som jag såsom nyvald riksdagsman åhörde gällde de proportionella valen. Jag har sedan funnit, att detta valsätt åtminstone kan sätta värme bland riksdagsmännen. Ty vad eljest har under den senare utvecklingen visat sig äga den förmågan att åstadkomma ett sådant intresse hos riksdagsmännen? Det är alldeles ostridigt, att när valmännen fingo göra bekantskap med det proportionella valsättet, funno de snart, att systemet med rangordningsregeln skar sig emot den vanliga regeln, när de flesta rösterna skulle vara avgörande. Det ansågs ju tämligen snart ohållbart, och så gällde det att råda bot på den saken, och efter många utredningar och funderingar ansåg man sig vara nödsakad till att taga rangordningsregeln helt och obeskuren. Detta utslag ledde otvivelaktigt till ett så hårt åtstramande inom de olika, jag vet icke om jag skall kalla det så, partigrupperna eller meningsgrupperna, att den enskilde valmannen kände sig blott och bart som en enkel kugge, ja, nästan som ett enkelt nummer. Det kunde man icke komma ifrån, och det har jag nog fått höra uttryck för så många gånger, att jag icke har kunnat slå dövörat till för detsamma.

Det är mig då alldeles oförklarligt, när man nu säger: ja, taga vi Kungl. Maj:ts förslag eller utskottets förslag, vilket ju är detsamma, när det gäller andra kammaren, så skola alla valbossar få ett utomordentligt präktigt verksamhetsfält. Jag undrar, huruledes det är ställt med listorna med rangordningen. Jag är sannerligen icke mycket rädd för att det finnes meningsskiftningar inom den grupp och den valkrets jag tillhör. Låt dem gärna komma fram i dagsljuset, låt dem visa sig! Jag förstår också, att de män, som framför allt hålla på att allt skall tagas ovanifrån och att bestämmandet i det hela skall ligga där uppe och icke där nere, gå emot detta av Kungl. Maj:ts nu framlagda ändringsförslag av valsättet. Detta begriper jag, men sannerligen jag kan begripa de personer, som uttala sig emot det nu föreliggande förslaget, när de samtidigt säga, att de på samma gång strida för personlighetsprincipen och vad därmed äger sammanhang. Ty strida de verkligen för personlighetsprincipen, då borde de heller icke vara rädda för att låta personerna komma till tals bland folket — låt dem gärna komma fram med de förkättrade sockenkandidaterna. När det kommer omkring, äro vi alltid från någon socken, vi som bo på landsbygden, och det är icke endast städernas folk, änskönt städerna hava ledningen i regel i valkretsarna i vårt land. Det är endast i Malmöhus län, där det är en liten skillnad, men vi hava också städer i vår landsvalkrets. Jag tror således, att även vi i valkretsarna böra få taga fram någon kandidat från någon socken, det behövs helt säkert. Och då kan jag absolut icke se, att det skadar något, om vi hava dessa tre beteckningar. Ty de som icke vilja ha dem slippa så hjärtans gärna ifrån dem, de som icke vilja ingå en kartell slippa därifrån; då kan jag icke komma till något annat resultat, än att det blott skulle vara av någon rent teoretisk grund som jag skulle gå emot Kungl. Maj:ts proposition. Så

Ang. ändring
i lagen om val
till riksdagen.
(Forts.)

skall det icke vara, säger man, men på samma gång anger man icke något sätt, varpå man skulle lösa frågan, om verkligen olika medborgargrupper vilja slå sig något tillsammans vid ett val. Ty det är dock icke riktigt så ute bland folket och bland valmännen, som det är här i riksdagen, att det är den skarpa knivskärningen mellan de olika partierna; och olidligt bleve tillståndet, om det så skulle vara där ute i hela landet.

Ja, det var en ärad talare på Gävleborgsbänken, som hårt slog på den strängen, att detta duger icke, utan man måste hava officiellt registrerade kandidaturer. Ja, det är möjligt, att vi bliva tvungna att komma till den punkten, det kan så vara, men jag tycker, att vi skulle lita litet grand på hedern hos vårt eget folk, man skall lita på att sanning och rätt, som man talar så mycket om, gör sig gällande även inom partierna och grupperna och fraktionerna. När man tror så mycket i andra frågor, att så sker internationellt mellan folken, varför skulle vi då icke kunna tro, att detta kan göras gällande bland vårt eget folk, och att det skall anses för att vara en sämre gärning att stjäla en partibeteckning? Jag skulle önska, att det vore på det viset, men skulle det visa sig, att jag har fel i denna uppfattning, ja, då får man lita till den andra officiella metoden, men jag tycker man skall icke taga till större våld än nöden kräver, och därför går det nog an att gå med på den kungl. propositionen eller utskottets förslag utan att därvid ovillkorligen skall vidhåftas den officiella kandidaturen.

På dessa skäl, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Jag skall icke alls förlänga debatten något vidare, men jag önskar att säga ett par ord med anledning av herr justitieministerns anmärkning mot oss reservanter, att vi skulle gjort oss skyldiga till en motsägelse. Det måste vara någon missuppfattning från herr justitieministerns sida, beroende därpå att han tyckes sätta likhetstecken mellan »samling kring de stora principfrågorna» och »ledarnas makt och inflytande över valmännen». Det göra icke vi reservanter, och därför hava vi heller icke gjort oss skyldiga till någon motsägelse i vår reservation.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Ekeberg: Herr talman! Endast några få ord till bemötande av några anmärkningar, som här riktats emot mig.

Herr Olsson i Gävle uttalade sina farhågor för att med denna reform missbruk av partibeteckningar skulle främjas — han riktade sig i detta sammanhang mot någonting, som jag skulle sagt här i debatten, men detta måtte ha berott på något missförstånd; jag har nämligen alls icke yttrat mig i den frågan. Jag har emellertid den uppfattningen att dessa farhågor icke äro grundade. Det kan till en början vara av intresse att framhålla, att stöld av partibeteckning under senare tid överhuvud visat sig vara en övervunnen ståndpunkt. Man känner inga exempel på sådant från de båda sista allmänna valen till andra kammaren. Och det har icke heller, såvitt jag vet, förekommit vid kommunala val under senare år. Den som ser den risken behöver emellertid icke tro, att det nya systemet i detta hänseende blir farligt; tvärtom. Faran för stöld av partibeteckning kan ju föreligga i två former. Den ena formen är den, att ett parti så att säga smyger sig på ett annat och kryper in under dess partibeteckning. Den risken är, på sätt herr Lindman har framhållit, förebyggd genom den tekniska anordningen av det nya systemet. Den andra formen för stöld av partibeteckning är den, att en partibeteckning, som ligger ledig på den grund att ett parti gått tillsammans med ett annat, tages upp av en annan grupp. Såvitt jag förstår, är denna senare risk för stöld förminskad genom det nya systemet, ty då ett parti går tillsammans med ett annat, behåller det sin egen partibeteckning som under-

partibeteckning. Det måste under sådana förhållanden inför den allmänna opinionen te sig särskilt skamligt att taga upp den beteckningen såsom partibeteckning för ett annat parti.

Ang. ändring i lagen om val till riksdagen.

(Forts.)

Min högt ärade vän herr Edén riktade mot propositionen den anmärkningen, att där på ett felaktigt sätt skulle gjorts jämförelser mellan nu föreliggande förslag och proportionsvalsakkunnigas förslag. Icke annat än jag kan förstå, beror denna invändning på ett förbiseende av den ärade talaren. Han torde nämligen ha förbisett, att enligt proportionsvalsakkunnigas system även själva listorna hava en metodologisk betydelse och sålunda komma till som fjärde led. Då detta emellertid är en fråga av mera akademisk art, tillåter jag mig hemställa, huruvida jag icke kan få här i bänken inför honom förete de skriftliga bevis på sanningen av mina ord, som jag har tillgängliga.

Men jag skall icke uppehålla mig vid de tekniska frågorna, utan jag skall med några ord gå in på själva huvudsaken, nämligen huruvida denna nya metod kan väntas verka förkvävande på personligheten eller icke. För min del är jag så intresserad som någon här i kammaren av att något sådant förkvävande icke skall äga rum. Och vid avgivandet av förslag om de stora valkretsarna räknade jag det såsom en våda med dessa, att de tilläventyrs skulle kunna verka menligt särskilt därutinnan, att personvalen skulle komma att i ännu större utsträckning än förut gå över till valledningen. Jag tillåter mig i detta sammanhang citera ett yttrande av en ärad talare, tillhörande socialdemokratiska partiet, vilket fälldes här i kammaren vid 1921 års riksdag: »Allt mera skilja vi därmed riksdagsmännen från väljarekåren, allt mera lösa vi upp det personliga och naturliga sambandet och förtroendebandet mellan valmännen och deras representanter. De enda, som vinna på en sådan anordning, äro valbossarna; det är bossväldet, som får en handikap. Det är fara för, att vår politiska utveckling kommer att gå därhän, att man ohjälpligt utlämnar valmännen åt vad några dirigerter på en eller annan plats sitta och besluta för deras räkning.»

Det är liknande farhågor, som bidragit till att jag nu tillåtit mig hemställa hos Kungl. Maj:t om framläggande av det nu föreliggande förslaget. »Nåväl», säger herr Edén, »det är i så fall ett dåligt medel att nå syftet, ty valbossarnas värde blir så mycket större.» För min del tillåter jag mig på det bestämdaste bestrida denna uppfattnings riktighet. Valbossen skall hava ytterligt svårt att komma till rätta i en sådan situation som den av herr Edén angivna. Jag tror i stället, att den frihet, som här bjudes väljarkåren, kommer att verka i motsatt riktning. En av de proportionsvalsakkunniga, som med intresse följt denna debatt, påpekade nyss för mig, att den kritik, som herr Edén i detta stycke riktat mot den kungliga propositionen, i själva verket med ungefär lika stort fog kunde riktas mot proportionsvalsakkunnigas förslag, vilket herr Edén för sin del ju syntes sympatisera med. För min del är det så långt ifrån, att jag tror, att denna nya metod skall verka till att förkväva personligheten, att jag har den rakt motsatta uppfattningen. I själva verket tvingas de små fraktionerna till en samling omkring de bärande namnen, om de skola kunna nå fram till seger. Att man bjuder dem dessa fraktionsbeteckningar är beroende på att de därigenom kunna gå fram med större trygghet och icke behöva frukta så mycket för diverse variationer.

Slutligen ett par ord till konstitutionsutskottets ärade ordförande. Han sade, att jag hade gjort mig skyldig till ett logiskt felslut, då jag beskyllde konstitutionsutskottets ärade reservanter för motsägelse. Han gjorde gällande, att jag hade likställt med varandra »samling kring de bärande idéerna» och »partiledningens makt över vallistorna». Det äger sin riktighet, att jag sammanställt dessa båda begrepp, men detta har naturligtvis ej skett därför, att de skulle vara identiska, utan därför att de äro intimt förknippade med varandra. Partiledningens makt över listorna eller majoritetens makt över listorna är nämligen den

Ang. ändring i lagen om val till riksdagen. form, vari samlingen kring de bärande idéerna i praktiken skulle komma att förverkligas, om reservanterna finge sin vilja fram.

(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det förslag, som innefattades i punkten 1 av den utav herr Larsson i Västerås m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren med avslag å konstitutionsutskottets hemställan i punkten 1 av utskottets förevarande utlåtande nr 28, bifaller det förslag, som innefattas i punkten 1 av den utav herr Larsson i Västerås m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 95 ja, men 114 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Ang. försäljning av Skara—Timmersdala järnväg m. m. Vidare upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Skara—Timmersdala järnväg m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen den 19 mars 1924 avlåten proposition, nr 177, vilken för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva

dels att den statsverket för närvarande tillhöriga Skara—Timmersdala järnväg finge försäljas till Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag för en köpesumma av 125,000 kronor och på villkor i övrigt i huvudsaklig överensstämmelse med upprättat förslagskontrakt;

dels ock att, därest försäljning av Trollhättan—Nossebro järnväg för en köpeskillning icke understigande 225,000 kronor komme till stånd, nämnda järnväg finge upphöra att häfta såsom pant för statens fordran på grund av beviljat statslån för nämnda järnvägs anläggning, i den mån samma fordran överstege köpeskillningen, i följd varav i järnvägen meddelad inteckning för det överstigande beloppet finge dödas, att i sammanhang därmed Trollhättan—Nossebro järnvägsaktiebolag i likvidation finge befrias från sin ansvarighet för nämnda statslån, samt att köpeskillningens belopp finge i järnvägen inestå såsom lån, att jämte ränta betalas på villkor, som i kontraktet angivits.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, nämligen nr 276 i första kammaren av herr *Vrang m. fl.* och nr 431 i andra kammaren av herr *Bäcklund m. fl.*, däri föreslagits, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas;

dels ock två ävenledes lika lydande motioner, nämligen nr 277 i första kammaren av herr *Heyman* och nr 432 i andra kammaren av herrar *Hansson* i Trollhättan och *Billqvist*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa dels att utredning måtte ske rörande möjligheten för staten att övertaga Trollhättan—Nossebro järnväg, dels ock att, intill dess denna utredning blivit verkställd, driften måtte genom statens försorg uppehållas.

Ang.
försäljning av
Skara—
Timmersdala
järnväg m. m.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts förenämnda proposition måtte i anledning av de av herr *Vrang* m. fl. och herr *Bäcklund* m. fl. ävensom herr *Heyman* samt herrar *Hansson* och *Billqvist* i ämnet väckta motionerna hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheterna för staten dels att övertaga Trollhättan—Nossebro järnväg, dels ock att i sin ägo fortfarande bibehålla Skara—Timmersdala järnväg.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Kvarnzelius*, *Swartz*, *Lamm*, *Hallin*, *Jeansson*, *Anderson* i Råstock, *Wiklund* och *Törnkvist* i Karlskrona, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte medgiva, att, under villkor om rätt för staten att inlösa Skara—Timmersdala järnväg och Trollhättan—Nossebro järnväg för avtalade köpeskillingen med tillägg allenast för utförda anläggningar, utvidgningar och förbättringar, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i järnvägsstyrelsens skrivelse till statsutskottet den 28 april 1924 föreslagits,

a) den statsverket — — — lika med Kungl. Maj:t — — — upprättat förslagskontrakt; och

b) därest försäljning av — — — betalas på villkor, som i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 19 mars 1924 angivits; samt

II) att herrar *Vrangs* m. fl., *Bäcklunds* m. fl., *Heymans* samt *Hanssons* i Trollhättan och *Billqvists* i ämnet väckta motioner måtte anses besvarade genom vad reservanterna anført och hemställt.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skall icke gå in på något långt resonemang i denna fråga. Jag skall bara försöka i allra största korthet ange några av de skäl, som föranlett mig att gå på bifall till Kungl. Maj:ts förslag, vilket i detta fall är detsamma som det förslag, som innefattas i den vid detta utlåtande fogade reservationen.

Det kan ju synas underligt för kammarens ledamöter, att jag, som bekänner mig till det socialdemokratiska partiets program, här går och förordar en försäljning av en järnväg, som faktiskt är i statens ägo, till ett enskilt järnvägsföretag nere i Västergötland. Men det finns situationer, då man icke bör på något sätt gå till prövning av ett ärende med en förutfattad mening, utan där man endast bör gå och se efter, varest den för staten förnuftigaste lösningen ligger i de olika förslagen. Och då, herr talman, har jag kommit till den uppfattningen, att den förnuftigaste lösningen av detta spörsmål ligger i ett godtagande av det förslag, som Kungl. Maj:t här framställt.

Det är ju på det sättet, att om man vill se frågan ur nationalekonomisk synpunkt, så kan det icke ur den synpunkten försvaras, att man går och gör för staten onödiga kapitalutlägg. Det förhåller sig ju så, att här finnes från början ett starkt och kraftigt enskilt järnvägsföretag med en spårvidd, som för staten gör dessa banor till ett par blindtarmar, här finnes ett enskilt järnvägsföretag, som har alla tänkbara förutsättningar för att på det för trafikanter och för all-

Ang.
försäljning av
Skara—
Timmersdala
järnväg m. m.
(Forts.)

mänheten i övrigt mest nöjaktiga sättet upprätthålla trafiken, därest det får hand om dessa banor, medan å andra sidan statens järnvägar ju i det stora hela, med undantag just för dessa bägge järnvägar, dock äro bredspåriga och i sina driftförhållanden och hela sin organisation anpassade efter detta förhållande. Skulle nu staten fortsätta att hava det på det sättet, som det nu är, så skulle detta innebära för det första, att beträffande Skara—Timmersdala järnväg skulle staten få lov att fortsätta med att driva denna med förlust. Jag är säker om, att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet här senare kommer att lämna belägg för att det förhåller sig på det sättet. Och dessutom: om staten skall driva denna järnväg i överensstämmelse med de instruktioner, som utskottet här givit, kommer det att bliva så liten trafik som möjligt, så litet tågantal som möjligt, och följaktligen så litet gagn som möjligt för orten av att staten driver järnvägen i fråga.

Ungefär samma är förhållandet vid Trollhättan—Nossebro järnväg, och jag skall därför icke ge mig in på detta något vidare. Men jag vill säga, att om det förhåller sig på det sätt, som utskottet här vill göra gällande — och utskottet i sin tur åberopar ett yttrande av vattenfallsstyrelsen — om det förhåller sig på det sättet, att staten verkligen har intresse av att gå in för att bygga ut denna järnväg till bredspårig och att ytterligare utsträcka den för att undvika omlastningskostnader och dylikt på stationer vid statsbanorna, så går det mycket bra för sig ändå, även om man i dag går och säljer den för det här föreslagna priset, vilket ju för resten icke är exakt fastslaget, utan vilket endast utgör ett minimipris, utgör så att säga den lägsta gräns, till vilken Kungl. Maj:t får gå. Om statens intressen vid Trollhättan skulle visa sig vara så pass starka, att ett återförvärvande av banan bleve önskvärt, så kan ju staten utan vidare på grund av de villkor, som satts in i reservationen på förslag av järnvägsstyrelsen, vilken dag som helst inlösa banan till det bokförda värdet, d. v. s. köpeskillingen, sådan den fixerats i köpekontraktet, ökad med det belopp, som sedan lagts ned i förbättringar. Staten kan alltså när som helst utan vidare lösa in banan och begagna den för sina behov helt och fullt.

Då saken ligger på det sättet, och då jag för min del icke kan se, att det medför den ringaste nytta för staten att fortsätta driften, på grund av den omständigheten, att staten icke har en därför avpassad organisation och att staten icke har nödig materiel utan måste antingen köpa eller förhyra densamma av enskilda järnvägsföretag, så kan jag, herr talman, icke finna något som helst skäl, varför man icke här skall gå på bifall till den reservation, som är fogad vid detta betänkande.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Månsson* i Backa.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag begärde ordet i det vällovliga syftet att leda kammarens uppmärksamhet in på det förhållandet, att det är ganska onödigt att ägna någon lång debatt åt detta ärende. Genom det att första kammaren fattat sitt beslut i överensstämmelse med utskottets hemställan har den kungliga propositionen fallit och kan icke räddas. Detta ärende kan icke bliva föremål för gemensam votering eller sammanjämkning, utan Kungl. Maj:ts förslag är fallet.

Jag stod i utskottet mycket tveksam men röstade på den sidan, där reservanterna äro. Men jag ville icke reservera mig, då jag icke hade någon alldeles bestämd mening i saken. Jag skulle dock vilja hemställa till kammaren nu, att man vid det förhållandet, att ärendet de facto är avgjort genom första kamma-

rens beslut, inskränker debatten här och icke drar upp en så långvarig debatt i denna sak som i medkammaren.

*Ang.
försäljning av
Skara—
Timmersdala
järnväg m. m.
(Forts.)*

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Jag hade också helst sett, att det icke blivit någon debatt i denna fråga, och jag har hemställt därom till statsutskottets ärade vice ordförande, herr Anderson i Råstock, med hänvisning till att första kammaren fattat sitt beslut i enlighet med utskottets förslag och att därmed den kungl. propositionen om försäljning av dessa två järnvägar torde vara avslagen för denna riksdag. Men herr Anderson i Råstock ville icke vara med därom och kunde ju icke låta bli att gå in på själva sakfrågan. Därför anser jag, att jag såsom motionär också kan hava rätt att göra det.

Jag skall huvudsakligast hålla mig till de synpunkter, som kunna läggas på frågan om försäljning av Skara—Timmersdala järnväg, då jag tror, att representanter, som hava särskilt intresse för Trollhättan—Nossebro järnväg, komma att draga fram sina synpunkter på den frågan.

Skara—Timmersdala järnväg skulle enligt propositionen försäljas till ett pris, som icke ens skulle täcka skrotvärdet för den räls, som finns å banan, nämligen 125,000 kronor. Det är ju så, att statens järnvägar redan trafikerar denna järnväg för riksgäldskontorets räkning. Enligt de uppgifter jag fått, som återfinnas i min motion, har järnvägen, även om den icke kunnat förränta det kapital, som nedlagts i densamma, alla fall haft ett driftöverskott om 5,000—6,000 kronor under vart och ett av de senare åren. Dessutom är det en annan omständighet att i detta sammanhang taga hänsyn till. Järnvägsstyrelsen begärde förlidet år hos riksgäldskontoret att få 100,000 kronor för inköp av rullande materiel, då banan icke har tillräcklig utan vore tvungen att förhyra sådan av Västergötland—Göteborgs järnväg. Det kostade järnvägen icke mindre än 40,000 kronor om året att hyra dylik materiel. För de 100,000 kronor, som begärdes för detta ändamål, skulle inköpas 2 lokomotiv och en del vagnar. Genom ett sådant inköp skulle hyran för rullande materiel nedgå från 40,000 till 3,000 kronor för år. Alltså en minskning i utgifterna av 37,000 kronor. Av dessa beräknades 10,000 kronor för ränta och amortering och 10,000 kronor till reparation och underhåll av den inköpta materielen. Den årliga besparingen skulle alltså bli 17,000 kronor, vilka ensamt kan förränta största delen av statskapitalet i denna järnväg.

Under sådana förhållanden finns det enligt min åsikt ingen anledning att sälja järnvägen för endast 125,000 kronor, som därtill skulle upplånas av staten. Följden bleve ju, att man så att säga skänkte bort större delen av de pengar, som staten har inne i järnvägen.

Det finns även ett särskilt länsintresse i detta sammanhang att taga hänsyn till, nämligen frågan huru försäljningen skulle inverka på spörsmålet om en fortsättning av järnvägen från Timmersdala till Mariestad. Som synes å den karta, som är upphängd här, har järnvägen för närvarande icke någon förbindelse med Timmersdala, något som naturligtvis måste vara till stor nackdel. Det finns ett bolag, som har till uppgift att bygga den sträckan, från Timmersdala till Mariestad, vilket beräknats skulle kosta 1 miljon kronor. Skaraborgs läns landsting har intresserat sig i saken med 16,000 kronor, och bolagets styrelse hade ursprungligen fått löfte om statslån upp till 50 % av byggnadskostnaden, men detta har sedermera sänkts till $\frac{3}{7}$ av byggnadskostnaden, vilket gjorde att aktiekapitalet inte längre är fulltecknat. För ögonblicket fattas endast 75,500 kronor för att denna sak skall bli ordnad.

Det förhåller sig dessutom så, att järnvägsstyrelsen fått Kungl. Maj:ts uppdrag att göra utredning om en eventuell fortsättning av inlandsbanans södra del genom Skaraborgs län, för anknytning till västra stambanan. Utredningen ligger till på det sättet, att man föreslagit tre alternativ, det ena om-

Ang. försäljning av Skara—Timmersdala järnväg m. m.
(Forts.)

fattande sträckan Kristinehamn—Töreboda, den andra Kristinehamn—Mariestad—Skara—Falköping och den tredje Kristinehamn—Mariestad—Skara—Herrljunga. Jag vill icke alls uttala mig om, vilken av dessa linjer som bör föredragas — jag har också, när jag tidigare motionerat i frågan, ställt mig neutral i detta avseende och ansett, att den linje bör väljas, som leder till att statens järnvägar bäst kunna utveckla sin trafik. Men vad jag vill säga är, att innan denna utredning är gjord och innan statsmakterna tagit ställning till sträckningen av inlandsbanan i denna del, så bör icke heller en försäljning sådan som den föreslagna komma till stånd.

Det viktigaste skälet för min ståndpunkt är i varje fall, att det bolag, som vill bygga en fortsättning av järnvägen från Timmersdala till Mariestad bör beredas möjligheten att göra detta. Men detta förhindras om V. G. J. får köpa Skara—Timmersdala järnväg. Jag antager också, att om järnvägen Timmersdala—Mariestad kommer till stånd, att detta bolag då skulle vara villigt att betala ett avsevärt högre pris för Skara—Timmersdala än vad Västergötland—Göteborgs Järnvägsaktiebolag vill göra, nämligen 125,000 kronor, ett belopp, som icke alls utgör någon verklig valuta för järnvägen. Det finns ju stora värden i jord, räls och byggnader, som höra till järnvägen, och att sälja allt detta för endast 125,000 kronor är nästan detsamma som att skänka bort järnvägen. Även om inte staten haft några direkta förtjänster utan snarare förluster av denna järnväg, bör man icke enligt min uppfattning avhända sig den för så gott som ingenting.

Järnvägsstyrelsen har till 1923 års statsrevisorer uttalat, att man vore beredd att avskilja en tjänsteman i järnvägsstyrelsen för skötseln av de smalspåriga järnvägar, som staten möjligtvis kunde behöva övertaga på grund av deras dåliga ekonomi, och styrelsen säger i detta sammanhang, att järnvägarna torde kunna handhavas ekonomiskt fördelaktigare i statens hand än om respektive enskilda bolag finge behålla desamma. Allt detta synes mig tala för att man icke bör sälja ifrågavarande järnväg utan i stället uppskjuta saken. Detta gäller också Trollhättan—Nossebro.

På grund av vad jag sålunda anfört, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Då, såsom här framhållits, det icke kan leda till någon åtgärd, vilket beslut kammaren än fattar, skall jag icke länge upptaga tiden, men jag anser mig ändå pliktig att säga några ord om de skäl, som ligga till grund för den kungliga propositionen, samtidigt som jag uttalar ett beklagande av att på grund av första kammarens beslut sådana åtgärder icke kunna komma till stånd, som jag på grund av ekonomiska skäl ansett varit välbetänkta.

Det gäller här två skilda järnvägar, som ha det gemensamt, att de båda höra tillsammans med samma smalspåriga järnvägsnät, järnvägar, vilka staten antingen redan övertagit eller förr eller senare skulle komma att övertaga på grund av att de ekonomiskt misslyckats. De skäl, som föranlett motionärerna att framkomma med sina förslag om avslag på den kungliga propositionen, ha tvivelsutan bottnat i ur deras synpunkter berättigade ortsintressen. Därutöver har man emellertid velat göra gällande, att möjligen viktiga statsintressen skulle kunna vara förbundna med förvärvande resp. bibehållandet i statens ägo av ifrågavarande båda järnvägar. Jag måste för min del alldeles bestämt taga avstånd ifrån, att det skulle ligga något berättigat i en sådan tankegång. Vad Skara—Timmersdala järnväg angår, har man ansett, att järnvägen skulle erfordras för en eventuell fortsättning av inlandsbanan söderut, från Kristinehamn. Jag tror, att den som kastar en blick på den karta, som jag låtit sätta upp där på väggen, utan vidare skall finna, att en sådan anslutning icke kan

komma i fråga. När den dag kommer, då man önskar en anslutning till inlandsbanan, kommer denna utan minsta tvivel att ske vid Töreboda och icke över någon sträckning, som kan komma i kontakt med Skara—Timmersdala järnväg. Jag skall icke uppehålla mig vidare vid den saken — den är så fullständigt klar, att man icke behöver spilla många ord på den.

*Ang.
försäljning av
Skara—
Timmersdala
järnväg m. m.
(Forts.)*

Det har beträffande Skara—Timmersdala järnväg sagts, att man saknade en järnvägslinje uppåt från Timmersdala till Mariestad och att detta skulle bringa frågan i ett helt annat läge. Ja, om så är förhållandet, må Ortsintressenterna såsom hittills arbeta på att försöka få denna fortsättning till stånd — detta hindras icke av den lösning, som propositionen går ut på. Vill Mariestad, som närmast bör vara intresserad av en sådan lösning, verkligen lägga sig i selen för den saken — i motsats till vad hittills synes ha varit fallet, skulle jag vilja säga — så kan det väl fortfarande finnas lika stora utsikter för att denna bana kan komma att förverkligas.

Skara—Timmersdala järnväg har gått med betydande driftförlust, och då har man ändå icke kunnat göra några avsättningar till förnyelsefonden, något som ju dock, även detta hör till de verkliga utgifterna. Man har sålunda att räkna med högst betydande förluster härvidlag, och dessutom bör man komma ihåg, att Skara—Timmersdala järnväg till väsentligaste delen levt på sina kalkfrakter, och att staten under de gångna åren, i motsats till vad som torde kunna ske i framtiden, bidragit till banans ekonomi genom statssubventionering av kalkfrakterna. Här har sålunda redan beviljats ett statsunderstöd, som tagit sig uttryck däri, att resultatet icke blivit så dåligt, som det eljest skulle ha varit.

Vad sedan järnvägen Trollhättan—Nossebro beträffar, så ligger bakom Ortsintressenternas strävan att behålla järnvägen i statens hand, en önskan att få banan ombyggd till bredspårig och fortsatt fram till västra stambanan. Jag ber dem av herrarna, som fortfarande äro intresserade av denna fråga, kasta en blick på kartan därborta och sedan svara mig, ifall ni verkligen tror, att den stund skall komma inom överskådlig tid, när vi ha råd att på ett avstånd av en eller två mil från en redan bestående bredspårig bana emellan Bergslagsbanan och stambanan bygga ytterligare en bredspårig järnväg. Detta skulle nämligen bliva följderna, om man följde motionärernas utredningsanvisningar i denna del. Ur min synpunkt vill jag säga, att en sådan lösning är fullständigt utesluten, och jag kan avgiva det Bragelöftet, att icke kommer jag som Kommunikationsminister att medverka till, att staten offrar pengar på tillkomsten av en sådan järnväg.

Man har talat om att det skulle vara så angeläget att få fram denna bredspåriga bana, därför att staten för sina stora anläggningar i Trollhättan skulle få direkt anknytning till stambanan, och att detta även för den enskilda industrien därstädes skulle vara utomordentligt fördelaktigt. Jag tror, att var och en, som studerat sig in i dessa förhållanden, utan vidare måste säga sig, att den stora mängden av transporter går fram på den av staten med betydande kostnader anlagda kanalen, vidare på den bredspåriga järnväg, som passerar Trollhättan ned till Göteborg; de transporter, som kunna behöva taga sig ut från Trollhättan till västra stambanan, ha en bredspårig järnväg över Vänersborg till Herrljunga. Nu kan visserligen invändas, att för närvarande samtrafiksvägen går fram över den smalspåriga järnvägen och därmed vållas omlastningskostnader. Järnvägsstyrelsen har dock i detta avseende kunnat framhålla, att det är en ren tidsfråga, när den olämpliga anordning med samtrafiken, som nu gäller, kommer att avlösas av en lämpligare ordning, som gör det möjligt att transportera gods från Trollhättan till västra stambanan utan omlastning och på en bredspårig järnväg.

Det förhåller sig vidare så, att för de relativt blygsamma transporter, som

Ang.
försäljning av
Skara—
Timmersdala
järnväg m. m.
(Forts.)

behöva söka sig väg från Trollhättan ut till stambanan, så är det norrut, som man kan behöva gå och icke åt söder. Men för de transporter, som gå norrut eller komma norrifrån skulle vägförkortningen i detta fall mot nu över Vänersborg—Herrljunga icke bliva att tala om. Det är sålunda icke möjligt att ur den synpunkten vindicera fram några skäl för att bygga en bredspårig järnväg på så obetydligt avstånd från den redan befintliga.

Då jag således, herr talman, hyser den bestämda uppfattningen, att ortsintressena äro mycket väl tillgodosedda med de smalspåriga järnvägar, som redan finnas, och att dessa smalspåriga järnvägars naturliga anknjtning till det synnerligen väl skötta enskilda företaget Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag är en god lösning av denna fråga; och då jag vidare anser, att icke några som helst statsintressen skulle besvärans av den försäljning, som här ifrågasättes från Kungl. Maj:ts sida, så vill jag hoppas, att kammaren ger tillkänna sin anslutning till den vid detta utskottsutlåtande fogade reservationen.

Herr Waldén: Herr talman! Efter de upplysningar, som erhållits, har frågan fallit genom det beslut, som fattats i första kammaren, och jag kan därför fatta mig synnerligen kort.

Det skäl, som föranlett mig att gå med på det utlåtande, som här föreligger från statsutskottet, är väsentligen det, att jag anser priset för lågt för dessa båda järnvägar. Här är nedlagt av staten beträffande Skara—Timmersdala järnväg 560,000 kronor, och för Trollhättan—Nossebro järnväg var vid 1922 års slut statsens fordran 764,000 kronor. Nu skulle man sälja båda dessa järnvägar för 350,000 kronor. När man därtill tar i betraktande, att det järnvägsbolag, som bjuder dessa 350,000 kronor, under de år det skött driften haft ett så förmånligt kontrakt, att man gärna kan säga, att detta kontrakt är till stor del orsaken till, att det ekonomiska driftresultatet blivit så dåligt, är detta ett ytterligare skäl att ställa sig betänksam för närvarande i fråga om försäljningen.

Vad utskottet egentligen vill, är ett uppskov med frågan för att man skall kunna taga under förnyad omprövning, huruvida det kan ligga något berättigande i de lokala intressen, som så starkt kommit till synes i de avgivna motionerna och i övrigt givit sig till känna från representanter från orterna. Man bör dock icke helt negligera dessa lokalintressen, och man kan mycket väl uppskjuta saken åtminstone till nästa år och se till, huruvida icke sådana nya uppslag framkomma där nerifrån, särskilt beträffande Trollhättan—Nossebro järnväg, som göra det möjligt för t. ex. Trollhätte stad eller andra intressenter att träda in för att banan skall komma under ett annat bolag eller särskild förvaltning, utan att behöva säljas till Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag för ett orimligt lågt pris.

Då som sagt det i huvudsak gäller ett uppskov för att få dessa omständigheter under närmare omprövning, finner jag detta vara tillräcklig anledning för riksdagen och för andra kammaren att stanna för det förslag, som utskottet här kommit med och som första kammaren redan biträtt.

Jag skall därför, herr talman, med denna korta motivering be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Waldén förenade sig herrar *Persson* i Fritorp och *Carlsson-Frosterud*.

Herr Månsson i Backa: Herr talman! Det kan tyckas nästan överflödigt, att jag yttrar mig i denna fråga, då jag förut instämt i vad herr Anderson i Råstock framställt; men det är några saker, som jag anser vara av lokalt intresse för orterna i och omkring dessa ifrågavarande järnvägar, som jag här vill

beröra. Särskilt vill jag fästa mig vid den s. k. Skara—Timmersdala järnväg. Det är ju en sådan järnväg, som så att säga lever på nåder, och en sådan järnväg har egentligen mycket svårt att kunna ekonomiskt bära sig.

Här har man nu kommit med drömmar, som även min ärade kamrat till höger uppehöll sig vid, men de drömmarna äro ännu i sagovärlden, och jag förmodar, att det drar decennier, innan det kan vara tanke på att förverkliga dem. Jag vill säga, att det är en fåfänglig förhoppning, som innebäres i detta förslag, nämligen att man under tiden skall dels utbygga en järnväg Timmersdala—Mariestad, dels utbygga en bredspårig järnväg åt Falköping o. s. v. — ja, det är många slags drömmar man har. Men nog av: det är en gammal sats, som säger, att medan gräset växer, dör kon, och denna sats kan här fullt och helt tillämpas; ty man måste ovillkorligen, så vitt jag förstår, ha en dogmatisk tro på att dessa förhoppningar skola gå i fullbordan, man får icke använda sitt sunda bondförnuft om vad som är möjligt att åstadkomma, utan det är på trons område, som man vill komma fram.

Nu är ju klart, att skall staten köpa rullande materiel för att driva denna 'blindtarm', såsom orden nyss föllo, så måste resultatet bli ganska minimalt med ytterligare utlägg för staten utan ränta å kapitalet — nå, då växa ju insatserna. Tro då herrarna, att dessa insatser tryggare bevaras för kommande tider på detta sätt än vad nu är fallet?

Om jag skulle taga en överblick av den drift, som för närvarande försiggår t. ex. på Skara—Timmersdala järnväg, så går ett tåg från Timmersdala till Skara varje morgon och ett tåg från Skara till Timmersdala varje afton. Kan den kringliggande orten verkligen ha någon nytta av en sådan järnväg? Jag vädjar till var och en av herrarna, om så kan vara förhållandet. Jag har icke mod eller panna att göra detta ortsintresse, dessa svenska medborgare kring denna Timmersdala järnväg till statens försökskaniner på lång sikt — men så tyckas de ärade motionärerna verkligen ha hjärta att göra.

Vidare sades det av min ärade vän Bäcklund, att finge staten den här saken om hand, så skulle allt gå bra; men jag försäkrar, att om Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag får detsamma, så tror jag det går ännu bättre. Ortsintressena ha i stort sett blivit tillgodosedda utav det smalspåriga järnvägsnät, som vi ha i Skaraborgs län. När detta nät vill utvidga sig, söker det naturligtvis göra detta på bäriga linor, och då måste det väl bli en utbyggnad från Timmersdala till en anknypningspunkt åt nordost, ty härigenom kommer det verkligen även att bli en lämplig anknypningspunkt till stambanan och i och med detsamma en bättre förutsättning för, att ortsintressena skola få gagn härav.

En bana, byggd från Timmersdala till Mariestad, om den kunde förverkligas, kan jag för min ringa del icke fatta skulle ha framtid för sig, ty en sådan anknypningspunkt är olämplig gentemot den övre sträckningen av Timmersdala järnväg. Den naturligaste sträckningen för kortaste avstånd mellan två punkter är väl i all rimlighets namn den raka och icke den böjda linjen. Den raka linjen ifrån Skara över Timmersdala går naturligtvis över Moholm. Då Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag är ägare av den järnvägen, så är det klart, att det ligger i dess självbevarelseintresse att bygga den raka linjen, icke den krokiga. Sålunda hjälpa vi vår nästa — om vi nämligen antaga, att Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag är vår nästa — till ett bättre resultat genom att bifalla reservationen än genom att bifalla utskottets förslag, det är en självklar sak.

Vidare sades det, såsom jag förut påpekat, att man ville komma därhän, att staten skulle driva det här affärsföretaget fullt ekonomiskt. Nu får jag upplysa, såvitt jag är rätt underrättad, att t. ex. en banmästare vid Västergötland—Göteborgs järnväg har ungefär 150 kronor mindre avlöning i månaden än statens banmästare ha. Skulle det möjligen vara mer ekonomiskt att ha en

Ang.
försäljning av
Skara—
Timmersdala
järnväg m. m.
(Forts.)

Ang. försäljning av Skara—Timmersdala järnväg m. m.
(Forts.)

dyr personal än en billig? Nu kan invändas häremot, att det ju är uselt och illa, att de enskilda banornas tjänstemän äro undernärda. Då får jag upplysa om, att då jag tar i betraktande en sådan banmästare i Västergötland—Göteborgs järnvägs tjänst, så ser han för ögat precis lika välmående ut som statens. Men jag får därtill lägga, att jag tror, att det beror till en del på, att den enskilda personalen i allmänhet har sundare vätskor än statens. Allt som allt, så bevisar det fullt och helt, att den sundaste och rättaste gärningen riksdagen i detta fall kan göra är att bifalla reservationen, och detta så mycket mer som vi veta och känna till, att det behöves förutsättningar, för att ett företag skall kunna göras ekonomiskt. Och då dessa förutsättningar finnas hos det nuvarande Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag, så anser jag, att dess erbjudande bör antagas, detta även med hänsyn till att ortsintressena härigenom bliva bättre tillgodosedda, än genom att staten driver järnvägen.

Jag får i detta sammanhang påpeka en sak med anledning av drömmen om, att staten i framtiden skulle bygga inlandsbanan fram över denna rayon. Ja, kanske det skulle finnas möjligheter härför, men nog få vi vänta på den saken i minst 25 kanske 50 år; och skall då, mina herrar, detta folk, som bor vid denna s. k. 'blindtarm', ovillkorligen vara korsdragare i samhällsbyggnaden? Jag kan icke förstå, att det kan vara rättvist och sunt. Staten får ju offra miljoner och åter miljoner för att få inlandsbanan till mera vanlottade trakter norrut, och redan detta är en sak, som vi på grund av de svåra penningförhållandena etc. inte ens kunna helt villfara. Men skola vi då i stället gå ned till Västergötland och genom att gå på utskottslinjen där hoppas på ett himmelrike på jorden, är icke detta en skev tanke?

Jag tror detta fullt och helt, och på grund därav ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Som tiden nu var långt framskriden samt flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.